

UNITÁRIUS ÉLET

55. ÉVFOLYAM 2. SZÁM
2001. MÁRCIUS-ÁPRILIS

Kéthavonta megjelenő folyóirat

A magvető

Tóth István illusztrációja
Vári Albert: „Bibliai képek az Újszövetségből” c.
könyvéhez

A TARTALOMBÓL

Húsvéti áhítat

„Fényt hagyni magunk után!”

Unitáriusok

a nemzeti megmaradásért

(Riport Rázmány Csaba püspökkel)

Akik előttünk jártak...

*(Bartók Béla, Németh László,
Mihó Imre, Tóth István)*

Egyházközseink életéből

Külföldi kapcsolatok

Kereszténység és Kultúra

Irodalmi oldal

Folytonosság és megújulás

Kedves Olvasó!

Mint az sokuk számára ismeretes, Unitárius Egyházunk 2001. február 3-án tartott Zsinati Főtanács gyűlése óta sok minden megváltozott egyetemes egyházi és gyelekezeti életünkben is. Elsősorban: teljesen megváltozott a zsinat összetétele, a zsinati tagok száma. A Zsinati Főtanács megválasztotta egyházunk világi és egyházi vezetőit, akik közül itt csak a négy legfontosabb tisztségviselőt említjük meg: püspök **Rázmány Csaba**, főgondnok **Mikó István**, főjegyző **Balási László** és főgondnokhelyettes **Demján Sándor**.

Március 23-án lelkesíti érkekezletet, 24-én egyházi képviselőtanács gyűlést tartott az újonnan megválasztott képviselet. Az előbbi alkalommal jelen volt a lelkesek kilencven százaléka, és szinte egy emberként nyilvánította akaratát arra vonatkozóan, hogy egyházunk lapját az Unitárius Eklektika is olyan tartalommal töltsük meg, amelyből kiolvasható az a tevékenység, amely ténylegesen kifejezi és jellemzi mind az egyházközösségek, mind az Egyetemes Egyház tevékenységét. A jelenlévők nagy többsége vállalta, hogy ebben a számban beszámol terveiről, elgondolásairól, és ismertetni egyházközössége helyzetét. Ezért a kedves olvasó egy olyan számot tart most a kezében, amely rengeteg információt tartalmaz arra vonatkozóan, hogy ki hogyan, miképpen képviseli el a holnapot, a jövőt. És ennek a közlését még akkor is vállalja a megbízott főszerkesztő és helyettese, ha a lap – talán első látásra – a „hibrid” jellegét hordja magán.

Az említett gyűlésen jelenlévők kíváncsiaknak tartottak bizonyos megújulást egyházi lapunk szerkesztési gyakorlatában és koncepciójában. Szerkesztési gyakorlatában azt, hogy legyen állandó, nem szinte számlór számlára változó szerkesztőbizottság, főszerkesztő, rovatvezető stb., s mindezeknek legyen pontosan meghatározott felelősségi köre. Koncepciójában azt, hogy eddigi irányítási megfontolásai (gondolták itt főleg magvas történeti, egyház-történeti kicikre) túlrögzettek, részletekben, részletekben egyházi életünket, s nyújtson átfogóbb, módszeresebb, rendszeresebb betekintést az erdélyi unitárius életbe. Lapunknak fel kell vállalnia azt is, hogy rendszeresen és szakszertően tájékoztatja olvasóit a többi keresztény felekezet életéről, a magyarországi vallási életéről általában, sőt a magyar művelődési élet

mozgalmairól is, különös tekintettel a közös szellemi és erkölcsi értékekre.

Abban is egyetértettek a jelenlévők lelkesek, hogy egyházi lapunknak, az Unitárius Eklektika igen fontos feladata kell legyen az egyház kebelében hozott különféle szintű, különféle témájú döntések és határozatok nyilvánossá tétele. Vagyis tájékoztatni kell az olvasóinkat arról, hogy az egyházban milyen döntések születnek és azokat mi indokolja. Ne legyen senki számára homályos és elidegenítő az egyház belső élete, és senkiben ne keltsen olyan benyomást, hogy a határozatok és a döntések egy szűk kör belső ügyei és akként intéződnék. Vissza kell térnünk tehát – elsősorban egyházi sajtónk segítségével – az ökszereszténység és a reformáció korabeli egyházélet demokratizmusára, átláthatóságára, nyíltságára és őszinteségére.

Az Egyházi Képviselő Tanács már említett március 24-i gyűlésén alulírott kapott megbízást, hogy a lap főszerkesztését elvállalja. Kászoni József budapesti lelkes, megköszönve a megbízást, a következőket javasolta a jelenlévőknek: jöjjön létre egy háttagú szerkesztőbizottság, amely azonban nem azonos a lap szerkesztőbizottságával, amely ötagú lenne. Az elsőnek említett bizottság egy olyan grémium, amely kb. évente egyszer ül össze, és a lap általános irányvonalát a következő egy évre meghatározza. Döntéseket nem hoz csak értékel és tanácsokat ad. Ennek tagja a lap főszerkesztője, a lapot fenntartó és kiadó egyház vezetője, valamint öt tekintélyes személy. A lap tulajdonképpen szerkesztőségét, az idő rövidsége miatt, nem lehetett megalkotni: ez tehát a közeljövő feladata lenne. Alulírott ugyanakkor arra is javaslatot tett, hogy a lap kiadójára a Helati Kft. legyen, hanem a Magyarországi Unitárius Egyház. Miután mindkét javaslatot elfogadták a jelenlévők, az új főszerkesztő ismételten megköszönte a bizalmat, és megfogalmazta azt, hogy mindaddig, míg lelkesi tevékenysége rovására nem megy a vállalt munka, addig a megbízatásának eleget tesz.

Végezetül az 55. évfolyamába lépett Unitárius Eklektika kérjük Isten áldását, hogy írástól írásig, oldalról oldalig, lapszámtól lapszámgig, háztól házig és lélektől lélekig szolgálja egyházunk közös ügyét és előmenetelét.

Kászoni József
lelkes

Szoboravatás

A millennium alkalmából Lakiteleken felállított **Józan Miklós** püspök szobrát, Mindszenty József, Márton Áron, Ravasz László, Ordass Lajos püspökök szobrai mellé. Az ősz folyamán fogjuk felavatni ökumenikus ünnepség keretében. Az időpontról értesítjük a híveket és érdeklődőket.

A szobor elkészítéséhez adományokat kérünk itthon és erdélyi testvéreinktől. De bárhol, bárkivel szívesen fogadjuk támogatást.

A befizetéseket az UNÉL csekkjére várjuk.

Köszönettel
a MUE Elnöksége

Lapzártá minden páratlan 10-én van. A később beérkezett irásokkal szerkesztőségünk csak a következő 10. lapzártáig tud foglalkozni. Kérjük ezt a behúzó irásoknál figyelembe venni.

Ellenkező esetben a szerkesztési és nyomdai munkák elhúzódnak és késhe a lap megjelenése.

Lapfőigazgató:
Magyarországi Unitárius Egyház

Feladók szerkesztő:

Balási László

Főszerkesztő:

Kászoni József

Főszerkesztő-helyettes:

Muszka Ibolya

Szerkesztőségi titkár:

Sándor Attila

SZERKESZTŐSÉG CÍME:

V. Nagy Ignác utca 2-4., Budapest, 1055.

Telefon/fax: 311-2801

Terjesztő Magyarországi Unitárius Egyház.

Előfizetés:

egyházi központunkban, a lelkesi irodákban,

vagy egyházi csekkben, Unitárius Eklektika feljuttatásával.

Evi előfizetés díja: 1200,- Ft

Egyes szám ára 200,- Ft

Megjelenik kéthavonta.

Kéziratokat nem önként és nem küldünk vissza.

Feladók kiadó:

Magyarországi Unitárius Egyház

Index: 25 842

Készült a Cerberus Kft. gondozásában

(Budapest V., Kálmán Imre u. 23.)

Tel.: 332-3511)

Feladók vezető: Schmidt Gábor

HU ISSN 0133-1272

A Magyarországi Unitárius Egyház
internet címe:
www.extra.hu/mue

HÚSVÉTI ÁHÍTAT

„Fényt hagyni magunk után!”

„...tudom, kinek hittem...”

(Pál apostolnak a Timóteushoz írott második levele első részének tizenkettedik verséből)

Christus ante portas! – Krisztus a kapuk előtt áll! – idézhetjük egy kis változtatással a híres történelmi mondást ma, Virágvasárnapján. Virágvasárnapja az ismert események és a bekövetkeződik tanúságaival a kiszűrés, az önkiszűrés alkalma lehet és kell is, hogy legyen; modern vallásosságunk szempontjából nincs üdvörtörténeti, hittani jelentősége. Lármája, amilyent eleink gyújtottak hegyeinken, ha jött a veszély; véros kard, amit végighordoztak hősi elődök, ha a vallásos, keresztény-magyar létünk helytállását, emberi életünk fenyegetetté lett!

Mert a mindenkori virágvasárnapi tömegben az őszinte kitárulkozók, szent, krisztusi szándékok mellett mindig ott lapulnak, elvegyülnek a minden rendű és rangú sunyik, helyezkedők, a Jézus bölcsője körül is csak véres sikert elérő Heródes-lelkű, armánykodó, pusztítani akaró fenevadak, akik a magzattól a tehetetlen agastyánig minden életre és az emberiség alkotta értékekre törnek, akik a virágvasárnapi hozsánás vigágban, önfeléd ünneplésben is már Golgotáról álmodnak és készítk annak forogatókönyvét.

Egyszerű, erdélyi unitárius hitünkkel, mi a virágvasárnapi várakozással, megemlékezéssel, az élő és ható szellemű Jézussal megyünk tovább az Ünnepe felé és utána is, akinek útmutatásai, barátsága, szelid emberisége a sokszor bevezethetetlen látszó hitvárainkat, életünket lelki otthonná teszi, templomná teszi a magasztosítást! Ezért ünneplő Testvéreim, beköszöntött évszázadunk-évezredünk e tavaszvárásában is ünnepet meg-szentelő, megáldó ténykedésünk lehet a Húsvét „körüljárása”.

De most ne azzal foglaljuk le gondolatainkat, tavaszi erővel előtörni akaró, megszületni akaró érzéseinket, hogy mi történhetett az első Húsvét alkalmával, hogy hogyan és miért maradt vagy nem maradt a sír üresen. Bár mindig jó az Írás bűvöletében élni, de féls, hogy ünnepe vágyó, hitre, lelki megújulásra váró életünk is üresen maradhat, ha nem „földre néző” szándékkal ereszkedünk alá a misztikum egéből, melléje szegődni annak, aki számunkra „út, igazság és élet” ünnepeket előt és után is! Hagyjuk majd a látomásos asszonyi lelküket, szemtanúknak kiküldött jelenlévőket vagy hallomásból vallomástevőket, járjuk úgy körül napjainkban ezt az „eseményt”, ahogy Kovács Gábor: „Kő” című versében, katolikus költőként leírja: jön a hatalom gögös szava: „Jól göngyöltétek lepedőbe, / ki ne jussan a levegőre, / nagy követ tegyetek elébe, / elő ne jöjjön újból élve! / Pecséteket tegyetek a köre, / tanácsos őrizkedni tőle, / őrség álljon a kő elébe, / elő ne jöjjön újból élve! / Legyen eltemetve örökké, / nevést se említsék többé. / Kiömlött

már a szíve vére, / elő ne jöjjön újból „élve!” / De „Mi haszna kő, mi haszna őrség, / minden zárat nevetve tör szét, / Pecséteinek, kőnek haszna nincsen / hatalmasabb az élő Isten! / Megölték az élet urát, / de FÉNYE ragyog a sírkövön át, / és élni fog, / élni fog Ó!”

Életünk örök, nagyszülő batyuját vigyük mi is az események felé: tudjuk-e, kinek és kiben kell hinni? Egyértelműnek látszik a felelet: nem azoknak, olyanoknak, akik árnyékot hoznak életünkbe, életünkbe, de igenis azoknak, akik „fényt hagynak maguk után, mint a Mesiás” – ahogy olvashatjuk Méc László versében. De eljutni eddig a felismerésig, s ebben a hitben való megerősödésig, mennyit kell tuskodjunk, hogy meggyőződjünk róla, és meggyőzzük a minket körülvevő mikró- vagy makróvilágot erről! Jákobi erővel kell kapaszkodjunk bizonyosság-akarsunkba: addig el nem engedem, amíg meg nem

áld a Vagyok, aki Vagyok. Ady Endré-s elszántaálgaol oszlassuk lelkünknek barna gyászát, örökös kereső nyugtalansággal „míg hitedet meg nem nyerem”, meggyőztetvén arról, hogy „nem szabad hinni senki másban”, miután „szívemben Őt már megtaláltam, / megtaláltam és megöleltem”. Babits Mihály szinte mérhetetlen szenvedéseiben önmagamban valjára meg, hogy sokszor nem keressük odaadón, mindent megselekedve azt vagy azokat, akikben érdemes, akiknek érdemes hinni: „Ki farag valaha bennünket egésze, / ha nincs kemény vésőnk, hogy magunkat vésne, / ha nincs kalapácsunk, szüntelenül dülő, / legfájdalmas mélyünkbe belefűrő fűrő? / Szenvedni annyi, mint diadalt aratni: / Óh, hány éles vasnak kell rajtuk faragni, / míg méltók nem leszünk, hogy az Ég királya, / beállítsan majdan szobros csarnokába”. Juhász Gyula katolikus, papköltő tudja már, hogy kinek kell hinnie, és ebbéli hitének megerősítéséhez gyönyörű sorost kér magának: „Viharodnak edemes hinnie, / a föld add rám, / s villámodat érzem szívemen! / Óh, grúts ki engem, mint szent jegyenéd, / hogy égne égje, s a mély éjszakát, mint áldozati láng ragyogjam át. / Mert égne égni: ez a földi élet! / S beléd hamvadni boldog epedőn...” Dsida Jenő, aki szomorú-szelidkép hitével durorászta húsvéti énekét az üres sziklás mellet, őt sem a sír jisztrő iszonyata foglalkoztatja, fakasztja dalra, hanem az élő Jézus, akinek nyomán „ahol lépked, jobbra-balra ezer madár fakad dalra s ring, hül-lámszik a vetés”. A költő hisz neki, és tudván, hogy kinek hisz, feltétel nélkül vállalja követni: „földön küszöm könnybe lábadt szemmel, szinte testtelen, Fennakadva túskegön, éjszót nagy pusztaságon élen, szomjan vá-gok át, ... S közben dalolok az égről, pálmás, örök dicső-ségről, ... Mert az égi útnak elve: kúszva, vérzőn énekel-

ve, portól, sártól piszkosan menni mindig biztosan... S kopjék térdig bár a lábam, tudom, az ég kapujában utol-érlek, Krisztusom!"

Ugye kedves Testvérem, már a golgotai kereszt árnyéka, erősnék hitt emberek gyarlóvá romlása, péteresedése, a virágvasárnapi ujjongó tömeg egy részének pálföldulása visszársnyába, viaszasaulosodása, a húsvéti ügynévezett események sem tudják lassan visszafogni diadalmas húsvéti hitünk rügybomlását, tudjuk, kiből kell hinni, kinek kell hinni, azért, hogy örökelet reményével éljünk, akár ünnepelünk, akár dolgozunk. Jézus főpapi imájában így fogalmaz: „Az pedig az örökelet, hogy megismerjenek Téged, az egyedül igaz Istent, és akit elküldtél, a Jézus Krisztust.” Ez lehet csak nekünk a Húsvét!

Számunkra, a minden isteni teremtménynek kijáró, küldetésünkhöz kapcsolódó különböző helyzetekben, a próbát a legmagasabb fokon kiálló húsvéti Jézus már rég más, mint a történelmi dogmák, emberek által alkotott előírások rideg kódébe burkolt Krisztus. Olyan Jézussal fogunk találkozni húsvéti ünnepünk hajnalán, mint amilyen az akkori elsős is, asszonyok, özvegy, bárki látni akart, akartak, akit követni vállaltak, mert hittek neki, akár tanítványaiként, akár hallgatóiként, akár titkos Nikodémusz-látogatóként. Ez lesz az a Jézus, akit nekünk is hinni kell és lehet, akivel megjárhatjuk a kiszabott életéveket: „En sok éjszaka láttalak már, hallgattalak is számtalanszor, és tudom, hogy te egyszerű voltál, szürke, fáradt és hozzád hasonló. Álmatlanul csavarogtad a számkivetettek útját, a nyomor, az éhség siralom völgyeit... Hangod fájó hullámokat kavart, mikor a sok beszéd után rekedtet újra szólani kezdél. Megtett és színehagyott ruhádán vastagon ült a nagy út pora, sovány, szelőtől-naptól cserzett arcodon bronzvörösré gyúlt a sárgaság, s két parázsló szemedből sietve hullottak borzas szakállaid az Isten könyvére” – valja a zsidóból kemény katolikus keresztény lett Dsida Jenő. Azt a fényt, ami Jézus után maradt, hitünk szerint az élő, küzdő Istenfia hagyta maga után. Rendületlen hittel bízza Istenben (hitt benne) rövid három év alatt olyan megtört eszmérendszert, az eszméiséget valószínűleg meg, amit egy hagyományos zsidó ünnep eseményei nem sodorhattak el, tehettek tönkre. Örökeletű ez a fény, mint ama betlehemi csillag fénye is.

Az egyetemes kereszténységen belül nekünk is, unitáriusoknak, teremtményi köteleseink átültetni, beleplántálni mindennapjainkba ezeken a viharvert tájakon mind jobban és jobban, mert naponta nő a veszély. Ezt a nagygya tevő történelmi élményt, amelyről Ady így ír: „Óh, Tavasz, óh, Húsvét, / Emberek és biztatója, / Csak azt szórd szét köztünk: / Állandó a tavaszi óra / S ilyen marad”, a fogyné, fogatkozó hitet, fogatkozó keresztény értékeinket nemzeti értékeinkkel együtt a mi „húsvéti” Jézusunk útmutatásai szerint lehet csak megmenteni. Fájdalmasan írja a már többször idézett, magyarrá lett Dsida Jenő: „Fáj a földnek és fáj a napnak, / s a mindenségnek fájdalom, / de aki nem volt még magyar, / nem tudja mi a fájdalom!” Hordezon karjain a szerencse vagy érjen utol a szerencsétlenség, nem szabad kételkednünk Istenünkben, Jézusunk szavaiban. És soha egymás jobbító szándékában, hanem „odukat és kriptákat pattantó” hittel kell vállalkozni egymás sorsát, keresztény nevet hordozó, de még attól távol álló hazánk sorsát. Lehet, hogy sokáig fog még „paskolni áztatótól kótól” azzal a szándékkal, hogy megszökjünk és eladjunk, hogy feladjuk keresztény és nemzeti identitásunkat, de nekünk tudnunk kell, hogy kinek hittünk és hiszünk: „s én nem tagadhatom meg Öt, / mikor beteg és reszkető és nincs több hatalma / mikor palástja cafatos és fekvőhelye szalma”. A befogadott Jézus segít megtar-

tó közösségre, otthonra, testvérekre lelni: „Nincs más testvérem, csak magyar. / Ha virrasztok, miatta állok posztón, / csak tőle kérek kenyeret, / s csak Ó, kivel a kenyeret megosztom. / Sok tévelygés és sok kanyar / után jutottam ide: / ha bűnös is, magyar / s ha tolvaj is, magyar / s ha gyilkos is, magyar, / itt nincsen alku, nincsen semmi de.”

Húsvéti fényben megszentelt Juliánus barátoként, a hitetlenség kódében, a reménytelenség, a magunkat becsülni nem tudás lehéző posványában, a lelki és szellemi vakaság áthatolatlanságának tűnő bozótjában vergődve is menni kell oda, ahol „egymást falja a gyökérzet, egymást itat a viharban”, szólni az örökelet húsvéti üzenetét, a felemelkedés, megtartás szoltárát énekelve Mécis Lászlóval: „Itthon, kincses Kolozsváron, kuruc Kassán, Pécsen, Pesten / gyilkos gondok sűrűjében élnek félvad magyarok, / Viharverten, formátlanul, / Nagy álmokra kereses-resten; ... / Felkutatni itthon őket, átültetni napos helyre, / ...beoltani Bibliával, sorsa mind megkeresztelve / a rokonság fény-vízével, szeretettel: ez a CEL!”

Testvéreim! Hányan felsőhajtnak ezeket a Húsvétunkra szánt üzeneteket olvasva, hallgatva: milyen messze még a cél? Idegen szövegek szelomszám mormolásától didergő zsigereink balzsamos simogatásaként, megnyugtatósságként sokkal szebben és lélekelletben formálja meg ajkunk, ami a miénk: „Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában, hiszek egy isteni örök igazságban, hiszek Magyarországot feltámadásban!” Ha az ünnepi készülődésben, tavaszvárásunkban, majd pedig ünnepek múltával végképp letisztultuk, „megnyertük” a hitet, keresztényi, egyéni és közösségi életünk áldott, megsokszorozó termőföldje lehet maradó, örökeletű eszméknek, gondolatoknak, álmoknak. A célt a meghozott vagy kért, követelt áldozatokkal nem is fogjuk már sorolni, számontartani, mert Dosztojevszkij után tudjuk (A Karamazov fivérből került sirmelékére!): Ha a földbe esett gabonám az nem hal, egyedül marad; ha elhal, akkor sok élet kél belőle.

Azok, akikben hiszünk, akiknek hiszünk, azok száma nem áll meg Istenünkkel és Jézusunkkal. Történelmi-keresztényi létünk elég hosszú ahhoz, hogy megsokszorozódjon azoknak az előtűnő járóknak száma, akiknek érdemes hinni, akiknek magaslatos példáján lehet buzdulni, akik hullamtöről lehetnek egy pusztalással fenyegető szellemi-erkölcsi szennyes áradásának. „A Tavaszban minden csoda csodát csinál / S minden drága figyetséget megtérül” E Húsvétunk is ilyen fog lenni, ha benne az örökkévaló és nem a mellékésekre, mulandókra figyelünk. Húsvéti-tavaszi biztatóként még járunk egyet az Istenről ílehetett költői gondolatok színpompás-illatos virágmezőjén: „Be kell látnunk: Ha kérdezzek, becületesen felelni kell. A harcot becületesen fel kell venni, az úton becületesen végig kell menni, a szerepet becületesen el kell játszani, keményen és tekintet nélkül. A kapuk mögül ebek viscarognak, az ablakokból kipódosnak és ruhognak... Kemény tárgyak zuhognak a fejünkhez, súlyos, vérező kövek, de néha rüpen sóhaj is, szeretet is, róza is. És este a tűzhely mellett, vagy szuronyos zsandárok között hátrakötött kézzel, mégis mondogni kell a fellebbezhetetlen, sziklakemény, erősítő igét: Krisztusnak és Pilátusnak, farizeusoknak és vámosoknak, zsidóknak és rómaiaknak egyformán szolgálni nem lehet!” (Dsida Jenő). Egy ilyen, húsvéti biztatósnak áltál megélt élet után elmondhatjuk Kosztolányi Dezsővel: „úgy érzem... hogy e porban, hol lelkek és görögnyelvi közt botolnak, mégis egy nagy ismeretlen Úrnak vendége voltam.” s „tudom, kinek hittem” s most már kell tudni mi is, hogy kinek kell hinnunk! Amen!

Balázs László

Unitáriusok a nemzeti megmaradásért

„Képzeljen el egy fát, amelynek törzsén át hirtelen egy határvonalat húztak. A fa nagyobbik fele odamaradt Erdélyben, néhány ága pedig átnyúlt a szomszédba, az anyaországba. A gyökér tehát Erdélyből eredezik, de a lét már itt van, Magyarországon. Ezért rengeteg küzdelem és győtrelem révén, de itt is meg kell keresnünk a megmaradásunk feltételeit” – jellemezte az unitárius egyház jelenlegi helyzetét Rázmány Csaba, az egyház februárban megválasztott püspöke. Lapunknak adott interjújában a magyarságtudatról, a kisebbségi lét küzdelmeiről és a kormány által kidolgozott lelkiismereti és egyház-alapítási törvénymódosító javaslatról fejtette ki a véleményét.

– Februárban választották meg a Magyarországi Unitárius Egyház püspökévé. Milyen célokat kíván megvalósítani?

– A februári zsinati tanácskozással lezárult az a folyamat, amely során megújítottuk az egyházunkat. Csökkentettük a főtanácsunk és a zsinati tagok létszámát, a novemberben megtartott főtanácsi ülésen pedig módosítottuk a törvényeket. Ezenkívül új egyházi és világi eljárásokat választottunk. Most arra töreksem, hogy önállósítsam a második budapesti egyházközösségünket. Fontos feladatommak tekintem a magyarországi szóránnyvidék lelki gondozását: a Dunántúlon és a Duna–Tisza közén élő hűveinket legalább négy nagyobb lelkesítő körzetbe szeretném besorolni. A fővárosi Hőgyes Endre utcában található épületünkben – amennyiben teljes egészében visszakapjuk – egy országos szóránnyközpont szeretnék kialakítani. Ezenkívül a Nyíregyháza mellett működő cigánymisszió tevékenységére is nagyobb hangsúlyt szeretnék helyezni.

– Mit jelent ma unitáriusnak lenni?

– Az unitárius egyház a reformáció természetes következményeként alakult meg. Napjainkig is az egyetlen magyar alapítású egyházként tartjuk számon, amelyet az 1510 körül Kolozsvárott született Dávid Ferenc hozott létre. Teológiájának alapja a tiszta és közhírhöz jézusi kereszténység. Dávid Ferencnek köszönhető, hogy az erdélyi rendek, János Zsigmond akkori fejedelem támogatásával, hosszas hitvitá után a Tordán, 1568 januárjában megtartott országgyűlésen kimondták a lelkiismereti és vallásszabadságot. Eszerint mindenki azt a vallást gyakorolhatja, amely a hitével megegyezik, hiszen a hit is-

ten ajándéka. Vallásunk kifejezetten egyistenhívő, legfőbb jellemzői a nyitottság, a tolerancia és a szabadelvűség. Ez a három dolog manapság is alapvető fogalmakat takar.

– A magyarországi egyházak közül talán az unitárius érintette legmélyebben a trianoni döntést.

– Trianon egyik mély sebe és fájdalom, hogy szét kellett választanunk az erdélyi és az anyaországi unitárius egyházat. A Székelyföldön manapság is tömbegyházként vagyunk jelen, a világ többi részén azonban, kisebb-nagyobb létszámú szóránnyban élünk. Képzeljen el egy fát, amelynek a törzsén át hirtelen egy határvonalat húztak. A fa nagyobbik fele odamaradt Erdélyben. néhány ága pedig átnyúlt a szomszédba, az anyaországba. A gyökér tehát Erdélyből eredezik, de a lét már itt van, Magyarorszá-

gon. Ezért – rengeteg küzdelem és győtrelem révén, de – itt is meg kell keresnünk a megmaradásunk feltételeit.

– Ezt úgy érti, hogy az unitárius egyház tagjai a többszörösen is átélt kisebbségi létük miatt erős nemzeti öntudattal rendelkeznek?

– Szekularizált világunkban az intézményesített vallások sokat veszítettek korábbi befolyásukból. A globalizáció és a felgyorsult élet az embereket szinte öntudatlanul is magával ragadja. Mind nehezebbé válik a végső értékek tudatosítása, és folyamatosan gyengül az

egyház, a vallás tudatformáló ereje. Ugyanakkor örvendetes dolognak tartom, hogy hűveink között az erdélyi közös eredet összetartó ereje és az onnan kisugárzó szilárd magyarságtudat továbbra is erősnek mondható. Ennek az ápolását nagyon fontos dolognak tartom. Az unitárius hitet valló szülők a gyermekeiket még most is nemzeti értékeink megtartására nevelik.

– Meg tudják-e tartani az elcsatolt országrészekben szóránnyorsorsban élő magyar ajkú unitárius hűvek nemzettudatát?

– Az asszimiláció sajnos nagy kísértés. Akit nem tudunk megkeresni, hogy megőrizze és a gyermekeinek átadja ősei hitét, az valószínűleg előbb-utóbb felszívódik a többségi nemzetben, vagy a közelükben lévő egyházakban. Ilyen értelemben nemcsak az unitárius egyházat, de népünket is nagy veszteség érheti. Sajnos még Erdélyben is komoly lelkiészhiánnyal küszködünk.

– Az előbb kettőtört törzű fához hasonlított az unitárius egyházat. Hol van a központjuk?

– Miután Magyarország és Erdély között határvonalat húztak, az unitárius egyház is kettévált. Így az a furcsa helyzet alakult ki, hogy a magyar alapítású egyház az itteni viszonylag kis létszáma miatt az anyaországban is kisebbségi sorsba került. Központunk nincsen, de a nagyobb létszám miatt több intézményünk – így a teológiai akadémiánk – Erdélyben található.

– Romániában visszakapták az egykor államosított épületeiket?

– A kolozsvári püspöki hivattalal közös épületben található egykori gimnáziumunkat már visszakaptuk, de a székykeresztúrt – sok egyéb mellett – még nem.

– A Magyarországi Unitárius Egyház püspökévé választását követően Önt fogadta Mádl Ferenc köztársasági elnök. Miről tárgyaltak?

– Mádl Ferenc köztársasági elnök úr mindenekelőtt a Magyarországi Unitárius Egyház jelenlegi társadalmi helyzete felől érdeklődött. Reményét fejezte ki, hogy a lelkiismereti és egyházalapítási törvény módosítása után az unitárius egyház a történelmi felekezetek sorában elnyeri az őt megillető, méltó helyét. Az elnök úrral a gondjainkat és a terveinket is megbeszéltük. Terveink között szerepel, hogy kiterjesztjük a szociális tevékenységeink körét. Ezt most még a megfelelő méretű helységeink hiánya miatt nem tudjuk megvalósítani. A közelmúltban visszakaptuk a püspöki hivatalunk épületét, amelyben mielőbb kétnyelvű óvodát szeretnénk nyitni, a Hőgyes Endre utcai épületünkben pedig szociális otthont szeretnénk létrehozni. Az utóbbi azonban még csak terv, hiszen az épületnek csak a negyedét kaptuk vissza.

– Ön minek tekinti a vallást: magánügynek vagy közügynek?

– A vallás szerintem közös magánügy, hiszen ön-magában is közösséget jelent. A vallást persze ma-

gányosan is lehet gyakorolni, viszont ha közösségi életben gyakorolják, akkor az az emberséget, a családsszelmet, a nemzeti érzést, a jó értelemben vett együttműködést formálja az emberekben. Ezért szerintem az egyház inkább közügy, mint magánügy.

– Mi a véleménye a lelkiismereti és egyházalapítási törvény a kormány által kidolgozott módosítási javaslatáról?

– Mi unitáriusok büszkék vagyunk arra, hogy hazánk földjén, Erdélyben hirdették ki először a vallásszabadságot. Ez korszakalkotó dolog volt abban a világban, ahol emberek sokaságát gyilkolták le vallásos hitükért. Mi unitáriusok mindig azt vallottuk, hogy csak olyan világnézet minősülhet vallásnak, amely a természetfelettire irányuló, rendszerbe foglalt hitelveket bír. Szerintünk nem tekinthető egyháznak az a csoport vagy egyesület, amely elsődlegesen politikai, pszichikai, parapszichikai, sport-, gazdasági vagy oktatási tevékenységgel foglalkozik. A vallásszabadságot azonban sokféleképpen lehet értelmezni. Ez nem azt jelenti, hogy nem vallási célú szervezeteket egyházként lehessen bejegyezni. Határozottan kijelenthetem, hogy jónak tartjuk és egyetértünk a kormány által a parlament elé terjesztett törvény-módosítás szövegével.

– Különbséget tehet-e az állam a különböző állami kedvezmények biztosításánál egyház és egyház között?

– Véleményem szerint különbséget tehet, mert az államnak joga van mérlegelni: a társadalom, vagyis a köz java érdekében milyen értékrendszert kíván külön kedvezményekkel is támogatni.

– Milyen alapon mérlegelhet az állam?

– Csakis azon az alapon, hogy az adott egyház milyen társadalmi hasznossággal bír. A hitelvekből tehát sosem indulhat ki.

Jezsó Ákos

(Megjelent a Magyar Nemzet 2001. március 3-i számában.)

Még néhány szó a Zsinatról

Egyházunk életében a Zsinat mindig nagy jelentőségű. Olyan esemény, amely minden unitárius érdekel, és joggal igényelheti, hogy arról részletes tájékoztatást kapjon. Így volt ez az idén, február 3-án tartott Zsinattal is.

Sajnálatos, hogy a jó két hónappal azelőtt meghirdetett időpont ellenére az Unitárius Elet (UNEL) című lapunk szerkesztője egyáltalán nem gondoskodott arról, hogy egy nagyobb terjedelmű összefoglaló beszámoló adjon közre. Ez az oka, hogy csak egy felemás betoldás került az előző lapszámba.

Ugyanez történt a TV-adással is. Március 11-én az MTV 1-es csatornáján csaknem egy egész órással később adást vezethetett le az UNEL volt főszerkesztője, de annak keretében nem hangzott el egy szó sem a Zsinatról, sőt még Egyházunkról sem.

Nem az én tisztém részletes beszámoló készítése. Jelen írással is csak az előző számban megjelent rész-tájékoztatót szeretném kiegészíteni, mert úgy vélem, hogy lesznek még akiket ez is érdekel.

Mindenekelőtt az egyházi Alaptörvényünknek a 2000. november 18-i Főtanács által történt módosításról kell szólnom.

Ez a módosítás nem „korspiratív” módon történt, ahogy azt bárki is feltételezhette. Kezdődött azzal az általános felhívással, hogy mindenki, akinek ezzel kapcsolatos bármiféle elgondolása volna, tegyen javaslatot.

Ezeket összegyűjtve elkészült az első tervezet, amelyet tanulmányozásra és további javaslatléttele megkaptak az Egyházi Képviselő Tanács összes tagjai, valamint minden lelkész és egyházközség, a lelkészek kötelezése mellett, hogy azt a hívek rendelkezésére bocsátva, részletesen ismertessék, és minden egyháztagunkról kérjenek további észrevételeket, javaslatokat.

Az így beérkezett javaslatokat feldolgozva, és csaknem valamennyit a tervezethez belefoglalva készült el az a kiegészített tervezet, amelyet az Egyházi Képviselő Tanács újra megtárgyal, tovább módosított, és csak ezután küldte a Főtanács elé megtárgyalás és jóváhagyás végett.

Az így véglegesített Alaptörvény több lényeges kérdésben változtatta meg az eddigi előírásokat, különös hangsúlyt helyezve arra, hogy az Egyház belső és külső élete világosan szabályozott és áttekinthető legyen.

Ennek keretében minden lényeges kérdés eldöntését a különböző vezető szervek testületi határozataira – és nem egyezményes döntésekre – bízta, így küszöbölve ki az egyéni tévedések lehetőségét.

Gazdasági téren is ez a helyzet. Az egyénileg utalványozható legnagyobb összeg 2000 (kettőezer) Ft gyorsaság, amelyet az Elnökség tagjai indokolt esetben adhatnak.

Az egész Elnökség együtt 150.000 Ft értékig rendelkezhet, azzal a megszorítással, hogy minden ilyen kifizetésről a legközelebbi Egyházi Képviselő Tanács-i ülésen be kell számolni és jóváhagyást kérni.

Ennél nagyobb érték felett és minden ingatlanügynök (értéktől függetlenül) az Egyházi Képviselő Tanács dönthet, és döntéseit a Főtanács (Zsinat) ellenőrzi.

További biztonsági intézkedés, hogy minden, az Egyházat anyagilag vagy más módon elkötelve okmány csak a püspök és főgondnok együttes aláírásával érvényes. Megszűnt az a régi gyakorlat, amely lehetővé tette, hogy egyéni tévedés – esetleg befolyás – következtében, egyszemélyes aláírással lehessen az Egyházat kedvezőtlen helyzetbe hozni.

Fontos módosítás az is, hogy a Zsinat (és Főtanács) tagjainak százas nagyságrendű számát az új törvény a felére csökkentette. Ennek oka egyrészt az anyagi gondokkal küszködő Egyházunkban a takarékoság, másrészt a hatékonyság javítása. Kis egyházunk összelekk-számahoz képest aránytalanul nagy volt a főtanács-i létszám, és ennek ellenére a vidéken – főleg szórványban – élő híveknek alig volt képviselője.

A jelenlegi Zsinat v. Főtanács tagjai hivatalból az egyházi központ, Egyházi Képviselő Tanács és Elnökség tagjai, az egyházi szervezetek (Dávid Ferenc Egylet, Ifjúsági Egylet stb.), bizottságok, alapítvány, kft. vezetői, továbbá minden egyházakozsági lelkésze és gondnoka.

Választott tagok a budapesti 3 egyházakozsági által választott 2-2 (összesen 6) tag, valamint a vidéki egyházakozsági és szórványok képviselőire a Főtanács által választott összesen 6 tag. Ezzel a területi szempontból arányos képviselet is biztosítva van.

A Zsinat és Főtanács összetétele azonos. Hatáskörükben is csak annyi az eltérés, hogy a Zsinat kizárólagos joga a püspök és főgondnok választása, püspök és lelkészek avatása, az egyházi törvények megalkotása és az egyházi ünnepek meghatározása.

Minden egyéb az Egyházat érintő kérdésben a Főtanács vagy a Zsinat egyaránt eljárhat.

Rendes zsinati ülést minden 4-ik évben, főtanács-i ülést minden 2-ik évben kell tartani.

A megválasztott egyházi tisztségviselők megbízatása 4 évre szól. Azelőtt ez a határidő 6 éves volt, és a legutóbbi választás 1994 novemberében történt. Azoknak a mandátuma tehát, akiket akkor választottak, a 2000. év végéig lejár.

Ezért tűnik indokolatlanul elmarasztalónak és tévesnek az UNEL 2001. évi első számában megjelent olvasói levél, amely szerint azokat, akik addig olyan hűségesen szolgálták Egyházunkat „az elmúlt évi Főtanácson le-váltották”.

Azon a Főtanácson senkit nem váltottak le. Mindösszesen a tőlünk függetlenül haladó örök idő újabb 6 esztendeje telt el, és nekünk tudomásul kellett vennünk, hogy megbízatásunk ideje – saját törvényünk ere-

jénél fogva – letelt. Ezt egyszerűen fogadjuk el, azzal, hogy föléletes miatta bárkiben bármiféle rossz érzést kelteni!

Az is tény, hogy a felére apadt létszámú Főtanácsba nem lehetett ugyanannyi tagot választani, ahány azelőtt volt.

Ettől még nem csökken el nem sémul azok érdeme, akik Egyházunkat hűséggel szolgálták, és akiket ezért a jelen- és utókori unitáriusai részéről köszönet és elismerés illet meg.

Abban viszont igaz a lehet a levélíróknak, ha nehezményezi, hogy a leköszönő tisztségviselők sem az egyházi vezetőségek, de még az egész Zsinat egyetlen tagjának sem jutottak eszébe legalább pár köszönő, elismerő búcsúzó erejéig.

Több mint félszáz olyan lelkes unitáriusról van szó, akiket annak idején egyházszereztetükért és ragaszkodásukért választottak a különböző funkciókba, és akik becsülettel helytálltak. Mindenki saját felfogása és képességei szerint, szívvel-lelkel szolgált Egyházát, és ha nagyneha egyikük-másikuk esetleg kisebb tévedésbe esett volna, tetteiknek vezetői elő akkor is az Egyház érdekeinek – általuk szükségesnek vélt – védelme volt.

Azt hiszem Egyházunk minden tagja ugyanígy tudja, és ha a Zsinat keretében – sajnálatos „kihagyás” miatt – ezt senki nem szövegezte meg, azért a leköszönők érdeme tény marad, amelyre a jelen- és utókornak hálával és elismeréssel kell emlékeznie.

A Zsinat alkalmával általános tisztségviselő-választás történt. Mindössze a püspöki szék betöltésével kapcsolatban keltek számyra olyan mendemondák, vagy jóhiszeműnek nem nevezhető szövegek, amelyek nem is voltak figyelemre érdemesek, ha nem adnának tápot további félreagyarázásokra.

Tudni kell azonban, hogy a választások jelölések alapján történtek. A Főtanács által kiküldött jelölőbizottságnak 3 egyházi és 3 világi tagja volt, akik már a Főtanács alkalmával bejelentették és később is hirdették, hogy minden a jelöléssel kapcsolatos javaslatot készséggel meghallgatnak és – törvényes határok között – figyelembe vesznek.

Sem a püspöki, sem más tisztségre nem volt szokásban, és törvényesen sincs olyan korlátozás, amely a női jelölteket kizárta, vagy hátrányos helyzetbe hozta volna.

A választások lebonyolítása szabályszerűen történt, majd a megválasztottak ünnepélyes keretek között tettek esküt, vállalva Egyházunk hűséges szolgálatát.

Ezután leköszönő tisztségviselők nevében (alulírott) köszöntöttem a megválasztottakat, Nekik eredményes, jó munkát kívántam azzal, hogy vezérelje cselekedeteiket az Egyház szeretete.

A leköszönők nevében megköszöntem a 6 évvel azelőtt nekünk előlegezett bizalmat, amelynek őszinte szívvel és teljes odaadással igyekeztünk megfelelni, és örömköszönök, hogy anyagilag (gazdaságilag), törvények és minden más szempontból sikerült rendezett viszonyokat teremteni átadni szeretett Egyházunkat az utánunk jövőeknek.

Következett a megválasztott Püspök úr és Főgondnok úr beszéde, amelyeket az UNEL előző száma már ismertetett a zsinati ülés bezárásáig történtek leírásával, amelyeket itt nem ismétel meg.

Kérem a gondviselő Istent, óvja és őrizz meg drága Egyházunkat az idők végtelenjéig!

Dr. Murvai Sámuel
tiszteletbeli főgondnok

Az apostoli igehirdetés (2. rész)

Jézus feltámasztása és mennybevétele

A Péter apostolnak tulajdonított pünkösdi beszéd a héber és a hellén zsidó férfiakat azzal vádolta, hogy az Isten által csodákkal és jelekkel igazolt Jézust a pogányok keze által felszegték és megölték. Mentségükre ugyanakkor két körülményt hoz fel, egyrészt, hogy Jézus szenvedése és halála Isten elhatározott döntése és terve szerint történt, másrészt, hogy mind a nép, mind az előjárók tudatosságából cselekedtek. Isten azonban nem hagyta az ő küldöttjét, Krisztusát a halál ényezetében, hanem feltámasztotta és maga mellé emelte. A zsidóságnak be kell látnia és meg kell bánnia bűnösségét, hogy Istentől bocsánatot nyerjen, amelynek jeléül – a mindenség eszkatologikus újáteremtéséhez kapcsoltan – újra elküldi köztük Jézust. Amíg ennek az újra-éljövételnek a feltételei nem teljesülnek, a feltámasztott Jézust az ég, a mennyek fogadják be. Zsidó hallgatósága felé azt is jelzi a péteri beszéd, hogy végső prófétafént küldi el Isten a népeknek azt, akinek ő adja a Lelket és szája a szót (5 Moz 18, 18). Ezen a hivatkozott ószövetségi helyen Isten két következményt fűz a Mózesnek tett ígérethez, éspedig először, hogy ha valaki nem hallgat az Isten nevében mondott ígére, akkor azt Isten felelősségre vonja, másodszer pedig, hogy ha ez a próféta olyan ígét mondana Isten nevében, amelyet ő nem parancsolt, akkor magának a prófétaának kell meghalnia (5 Moz 18, 19-20).

Jézus fellépése és igehirdetése, valamint perbefogása és kereszthalálra ítélése azt mutatja, hogy Jézus magának és majd apostolainak és követőinek állítása szerint, valóban Istentől kapta a Lelket, és valóban az ő igéjét szölte a népeknek azzal, hogy aki követi őt, az üdvözüli, aki pedig elutasítja, az elkárhozik. A zsidó vezetők, különösen a szadduceus papság viszont nem fogadták el Jézus messiási küldetését és Kajafás szavaiból következtethetően (Jobb, hogy egyetlen ember haljon meg a népért, semhogy az egész nép elveszen – Jn 11, 50) Jézus követésében a zsidóság alapintézményeinek (a körülmetélés-eljelzett kiválasztottság és szövetség, az egész zsidóságot egybetartó jeruzsálemi templom, a pogányoktól való elkülönülés és az életvitel rituális szabályai) feladását és ezzel önálló nemzeti létét és fennmaradását veszélyeztetve látták. Ugy ítélték, hogy Jézus nem azt hirdeti, amit a zsidóság a mózesi könyvekben Isten szavaként értett, és jogosak látták, ha az egész nép fennmaradása érdekében véglegesen kiküldtük Jézust a zsidóság történetéből és halálra adják. Ebben az értelmezésben Jézus halála – az evangéliumok szerint is – prófétai mártírhál volt, amelyet valóságos emberként, testi-lelki fájdalommal kellett elszenviednie.

A Názáreti Jézus kereszthalála az akkori római világban nem tűnt olyan világgrszóló érvényű eseménynek, mint amilyennek a két követő évezred igazolja. A tanítványok szemében azonban már az evangéliumok szerint is egy új világkorszak kezdetét jelentette. Márk és Lukács is úgy ír, hogy az egész földön sötétség támadt, Máté pedig még földrengés-

ről is szól, sőt – éppen a világkorszak-váltás jeleként arról is, hogy sok elhunyt szent (ti. meghalt igaz) teste feltámadt, és kijöve a sírból, Jézus feltámasztását követően meg is jelentek a szent városban. A hűsvét felől tekintve ezt a kereszthalált ugyan rendkívüli jelentőségűnek vallották, mindemellett a Názáreti Jézus kinszenvedés ember halála volt, amelyet már az óskeresztény nemzedékek számára is sok kétség kísért. Elsősorban az jelentett nagy kérdést, hogy Isten miért hagyta az Igaznak, az elküldött felkentének megöletését, saját választott népe által.

A szinoptikus evangéliumok ezekre a kétségekre még nem keresnek bonyolult válaszokat, és megelégszenek a harmadnapú feltámasztás, az apostoloknak szóló megjelenés, majd – Lukácsnál – a mennybemenetel megváltásával. Második könyvében azonban maga Lukács is olyan beszédet tulajdonít Péternek, amely szerint Jézus szenvedése és kereszthalála Isten elhatározása és terve szerint történt volna (Ap csel 2, 23). Máshol (Ap csel 3, 18) azt is mondja Péter, hogy Isten ezzel azokat a jóslatokat teljesítette be, amelyeket prófétái által már előre megmondott. Ebben a második lukácsi könyvben Pál apostollal a szerző lényegében ugyanazt mondatja, mint Péterrel. Pál leveleiben található meg Jézus kereszthalálának az a megvilágítása, amelyet a 2. századtól egyre terjedően a kereszténység túlnyomó nagy részében mindmáig vallanak, és amelynek lényege, hogy Ádám ösbűne miatt a halhatatlannak teremtet ember halandóvá vált minden nemzedékében. Ádám bűne átered minden nemzedékre és minden egyes emberre, amelyről Jézus váltott meg azzal, hogy önként feláldozta büntelen életét. Isten elfogadta ezt az életáldozatot, és megnyitotta a büntől való megtérés és majd az örökélet elnyerésének lehetőségét. Pál apostol krisztológiájában Jézus halála nem emelte őt ki az emberi létezés kereteiből, ahová asszonytól való születése révén egyértelműen tartozott. Az első emberrel szembeállítva Pál a második Ádámnak nevezi a Názáreti Jézust.

Az ószövetségi hit szerint az ember születése, élete és halála Isten döntésétől függ, a halálában az Istentől kapott életért véglegesen elhagyja az embert, aki a seolban, az alvilágban árnyékszerűen létezik ugyan, de Istennel minden kapcsolata megszűnik, Isten nem törődik többé vele. Az embert olyan élőlénynek tartották, amelynek teste és lelke csak oszthatatlan egységben létezhetik, és a test-lelék-szellem önálló létezésének görög gondolatát, vagy akár a lélekek a testtől különvált továbbélésének hitét nem vallották. Amikor pedig akár a testről, akár a lélekről külön is olvashatunk, az ószövetségi gondolkodásban mögöttük mindig az egységesen egész embert kell értenünk. Ezt a felfogást még nem törték át a kereszténységben később rendkívüli jelentőségűvé vált azok a hitelvek, amelyek az emberi halált az üdvösséges és boldog igazi létbe való átállásnak szöbénék, az Istennel való igaz létezés kezdetének tekintik.

A halál minden ember elkerülhetetlen sorsa, amelynek véglegességét nehéz elfogadni, és amelynek valamilyen feloldására, a létezésnek továbbfolytatására az emberi gondolkodás és hit keresi azokat a válaszokat, amelyek bizalmat, vigasztalást, reményt kínálnak. Ezek a válaszok a társadalmak kultúrájától, a transzcendens létezés mikéntjének elgondolásától, az emberről és a világról megformált ismeretek tartalmától függően igen változatosak és időben is változékonyak lehetnek. A két-két és fél évezreddel ezelőtti geocentrikus világképben a földet háromszintű felépítésben képelték el. A kozmosznak és így a földnek is a létezését időben ciklikusnak gondolták, amelyben a korszakok (aeonok) váltják egymást. Egy-egy ilyen világkorszak kozmikus katasztrófával zárul, és az új világkorszak új teremtséssel indul, amelyben Isten új és befjezett világot és embert alkot meg.

Tudott dolog, hogy a vallásos ember- és világképpel a keresztény ó- és középkorban nem lehetett vitába szállni, és a tudományos gondolkodásnak is alkalmazkodnia kellett hozzá. A történelmi újkorban a gondolkodás és a tudás eredményei azonban már olyan átütő erejűekké lettek, hogy fokozatosan a vallásos ember – és világképe is behatoltak, és keretük merevségét is feloldották. Most az új évezred kezdetén pedig már a római katolikus világegyház is olyan álláspontra helyezkedett, hogy szabaddá tette a dinamikus és evolúciós világ- és emberkép elfogadását a teológiában és a krisztológiában is. A vallásos és a tudományos gondolkodás között ilyen módon kialakult kölcsönhatás mindemellett nem vezetett oda, hogy tartalmuk és módszerük sajátos vonásai is feloldódjanak. A vallásos hit területe a transzcendens létezés, amelyet a természettudományok nem ismernek és nem művelnek. Ugyanakkor a vallásos hit a tapasztalati világ jelenségeinek ismereteit és kutatását át kell engedje a természettudományoknak. Ilyen következtetés elhatárolás megszüntetheti a vallás és a tudomány, a hit és az ismeretek ütközéseit és azt a képzetet, hogy a tudás és a vallásos hit össze nem egyeztethetők. Vonatkozik ez olyan alapvető problémákra is, mint a test és a lélek viszonya, a halál és a feltámadás, a halál utáni élet és az örökélet, az üdvözülés és az elkárhozás ítélete, amelyek az ember és a világ, az ember és Isten viszonyának legalapvetőbb kérdései.

A Názáreti Jézus karizmatikus küldetéstudata a közvetlen közeli korszakváltás okán Izrael népét az új világkorszakba akarta átvezetni, ahol csak a szeretet jelentheti a tökéletességet, a teljességet. A mózsi törvények és az emberalkotta életszabályok megtartása Isten országának, uralmának megvalósulásához nem elegendő. Beszédei és példaadása szembekerültek a vezető zsidó rétegek (farizeusok, írástudók és főként a szadduceus főpapság) felfogásával és érdekeivel, amely szembenállás fokozatosan áthidalhatatlanná vált. Jézusnak nem lehettek kétségei a zsidó vezetők végletes álláspontját és az ő várható sorsát illetően, de küldetésének isteni indíttatásában és saját karizmatikus kiváltságtulajdonában sem, amelyet feltétlenül életénél fontosabbnak érzett olyannyira, hogy kész volt küldetéséért a halált is vállalni. Keresztthalála ilyen értelemben a sokak,

az egész Izraelért hozott életáldozat volt, amelyet kifejezetten ugyan nem keresett, de amelyet kész volt magára vállalni. Jézus bizonyára annak a megrázó, felkavaró hatásnak is tudatában döntött, amelyet kivégzése vált majd ki a társadalomban. Az evangéliumokban egyértelműen ez az emberi, prófétai mártírhálál tárul elénk. A legkorábbi evangéliumi hagyomány szerint maga Jézus is úgy érezte, hogy elhagyta őt Isten, amikor ezek lehettek utolsó szavai: Eloi, Eloi, lama sabaktani.

A kereszténység kétezer éves története fényesen bizonyítja, hogy a zsidó vezetők terve visszajárta fordult, és Jézus Krisztus – földi küldetésének teljesítésével – az egész emberiségre kiható olyan világtörténelmi fordulatot indított el, amely alig három évszázad után kiteljesedett és korunkra is meghatározó tartalmú. Ebben a kozmikus hatásúnak is értékelhető eredményben éppen a egyetlen keresztényházhoz, majd még határozottabban a halálból történt feltámasztáshoz kapcsolódó hit jelentette a legfontosabb tényezőt, és a tradicionális kereszténység ma is úgy vallja, hogy Jézus feltámadásának hite adja a dogmarendszer csúcserékét, amely nélkül a keresztény tanítások nem állhatnak meg. Előre bocsáthatjuk, hogy az első évszázad forrásai (Pál apostol levelei és a szinoptikus evangéliumok) Jézus feltámadását sem emelték ki az emberi létezés kereteiből. Az első korinthuszi levélben Pál szoros párhuzamba állítja a krisztusi és a benne hívők emberi feltámadását: Krisztus feltámadt és mi is feltámadunk!

Az evangéliumi feltámasztási szövegek hangsúlyozzák Jézus valóságos testi megjelenését a tanítványok körében, akik vallják, hogy a visszatért Jézus testi jelenlétéről – többféle módon – meg is győződtek. A pünkösdi beszédben Péter is hívkozik arra, hogy Jézus Isten akaratából nem maradt a holtak birodalmában és az ő teste nem látott elmúlt. Péternél az apostolok ennek valamennyien tanúi voltak úgy, hogy az a tanúságtétel csak az apostoli körre nézve lehet hiteles. Pál másképpen ír, hiszen ő nem a földre testi valóságban visszatért Jézussal találkozott látomásában, hanem csupán látta képét és hallotta hangját. Krisztus feltámadását ő is testi feltámadásnak mondja (miként így beszél az emberek majdani feltámasztásáról is), de hozzáteszi, hogy ez a test már nem a romladó, hanem a romolhatatlan, következképpen szellemi. A testi megnevezést sem az apostolok sem Pál nem a lelkeivel szemben használja, hanem miként a zsidó kortársak gondolkodása is – az egész személyi voltot hangsúlyozza. Pál a lukácsi zárt apostoli körnek szóló megjelenéssel szemben azt is állítja – bár az evangéliumi hagyomány erről mit sem tud –, hogy legalább ötszáz további személynek is megjelent volna a Feltámadott. Ennek az állításnak az elfogadása nem csak az apostoli kör karizmáját tenné vitatottá, de nem felel meg annak a péteri állításnak sem, hogy a feltámadt Jézus Krisztus megjelenése csak a benne hívőknek szól, annak részesei csak ők lehetnek.

Amíg a keresztény teológia és krisztológia a feltámadásba vetett hit megvallását alaptételnek tartja, addig a tudományos gondolkodás fejlődése és terjedése különösen éppen a feltámadás hittételével szemben támaszt bizonytalanságot és kétkedést.

Ennek a kétségtelenül jelenlévő és erősödő feszültségnek a feloldását körültekintően is arra a Péternek tulajdonított véleményre építve találhatjuk meg, miszerint az Isten által feltámasztott Jézus látható megjelenése nem az egész népek szolt, hanem csak azoknak, akiket Isten erre előre kiválasztott (Ap Csel 10, 40-41), vagyis akkor is és most is nem a valóságos megtapasztalásokban, hanem a hitélményekben rejlik a megoldás.

Jézus feltámadásának (a sírból való kilépésének) nem volt és nem lehetett tanúja senki. A legkorábbi és egyben a legmegbízhatóbb beszámoló Pál apostolnál olvasható, az első korinthuszi levélben, amely szerint ő, aki a földi Jézust egyáltalán nem ismerte és semmiképpen nem volt a tanítványa, mintegy másfél esztendővel a kereszthalál után látomásban (és nem személyes találkozásban) részesült. Jézus tehát nem a megtapasztalható valóságban, hanem Pál lelkeben és hitében jelent meg, amely megjelenésről a Pál mellett lévő kísérők semmit sem láttak és hallottak. A galátához címzett levélben Pál maga írja, hogy az őt kiválasztó és elhívó Isten nyilatkozta ki őbenne (az ő lelkeben és hitében) Jézust, istenben Fiát. Istentben hívő keresztényhez méltatlan dolog lenne olyan felfogás, hogy Pál látomása merőben az ő szubjektív ügye volt, hiszen Istennel való emberi kapcsolatok hordozója, az isteni sugalmazásoknak (a Szentlélek működésének) az észlelője, felfogója éppen az emberi lélek lehet. A mai ember hite szerint a transzcendens és immanens Isten nem közvetlen esetenkénti akciókkal irányítja a teremtet világot a beteljesedés felé, hanem az emberi alkotó erő felhasználásával, amelyhez vezető és ellenőrző eszközként megadta neki a hit és a szeretet csodálatos ajándékát.

A Jézus feltámadását valló hit lényegét mind saját korának, mind pedig azóta is minden nemzedéknek két evangéliumi kijelentés adja meg, amelyet mindkét evangélista magának Jézusnak tulajdonított. János evangéliumában Jézus így búcsúzott tanítványaitól: a világ nem lát többé engem, de ti megláttok, mert én élek ... én az Atyában vagyok, ti énbennem, én pedig tibennetek (Jn 14, 20-21). Máténál pedig Jézus szavai a tanítványokhoz így hangzottak: Mert ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük (Mt 18, 20). Két évezred óta Jézus folyamatosan jelen van a benne hívő keresztények lelkében, ám ennek a lelki jelenlétnek a módja a hitet megélt ember saját gondolat- és hitvilágától, de a kor és a környező társadalom hatásaitól is függően igen változatos lehet.

Pál apostolt nem fűzte érzelmi kapcsolat az élő Jézushoz, az ő személyes kötődése a Feltámadathoz szolt, akinek hívását lelki élményen keresztül kapta meg, és amiről teljesen érthető és hűségese beszámolt írt. Ehhez hasonló, ugyancsak elfogadható és hiteles Jézus-élménye a mai emberek is lehet. Az evangéliumok szerzői a második-harmadik nemzedékig továbbadt hagyományt írták meg, és nem csupán az apostolok egymástól is eltérő személyes Jézus-kötődései, de a formálódó gyülekezetek hite és gondolkodása is érvényesült bennük. A tanítványok nyilvánvalóan ugyancsak lelkükben-hitükben kapták meg a feltámadás élményét, de minthogy ők

Jézus egész működése idején együtt lehettek vele, újra és újra a vele átélt személyes emlékek toltak előtérbe, mint a közös étkezések, az együtt végzett halászat, a töle hallott közbeszések, intelmek, tanítások. Teljesen érthető, hogy Péter lelkét és emlékeztét a per, az ítélet és a kereszthalál idején tanúsított félelem, megingás és hűtlenség nyomta, és a Feltámadással való lelki találkozásában erre kívánt volna megértést és bocsánatot kapni és hallani.

Az apostolok saját átélt élményeiket beszédek keretében a kortárs (elsősorban a zsidó, majd a hellénizsidó és a pogány) hallgatónak akarták átadni mint Jézus kiválasztottságának és küldetésének legdöntőbb bizonyosságát. Az alvilágból, a halál birodalmából való visszatérés az antik gondolkodásban egyáltalán nem volt idegen, az őszövségi hit pedig Isten mindenhatósága keretében a mennyekbe való elragadást (Illés, Énok) ugyancsak ismerte. A háromszintű világképben az egymáshoz közeli sőt érintkező szintek (az isteni, égi, az emberi földi világ és a holtak alvilága) együtt alkották a szervesen összetartozó mindenséget. A kereszten a sokakért meghalt Jézus szállása az alvilágban várakozó elhunytakhoz éppen olyan érthető volt a kortársaknak, mint személyes újra megjelenése a harmadik napon, majd ezt követően – a tanítványoknak átadott küldetés után – felemeltetés a mennyi Atya mellé.

Korunk ember- és világképét is tekintetbe véve, Jézus feltámadásának azok a leírásai, amelyekben halála előtti élő állapotban tér vissza a földi életbe és jelenik meg tanítványai körében, beszél és étkezik velük, megbízásokat és utasításokat ad nekik, egyáltalán nem meggyőzőek ahhoz, hogy szilárd hit épülhessen rájuk. Teljesen elhibázott következtetés lenne azonban mindebből a feltámadás hitének a fenn tartásáról is lemondani, amelyre az apostolok is építkeztek, és amelyet a kereszténység azóta is hitrendszere fundamentumának vall. A negyedik évszázad zsinatain elfogadott hitvallásokban az apostoli elbeszélések emberi kereteiből Jézus egész személyét kiemelték, és valóságos isteni természetet tulajdonított neki, nem csupán származását és születését, de halála utáni létezését is olyan természetfeletti keretek közé helyezték, amelyek egyre kevésbé fogadhatók el a nem csak mélysegesen hinni, de ugyanakkor gondolkodni is akaró emberről. Amiként mi a történeti Jézusban valóságos emberi létezésében is a Krisztust látjuk, mint ahogyan ezt az apostolok tették, Jézus Krisztus feltámadását is – ugyancsak az apostolokhoz hasonlóan – csak emberi keretekben tudjuk értelmezni.

Az apostolok feltámadási élménye az ő lelkükben feltámadt Jézussal találkozott, aki nem az érzékekkel megtapasztalható létezésben maradt velük, hanem a transzcendens létmódban. A mai hívők között természetesen számosan lehetnek olyanok is, akik misztikus képzetekben, látomásokban élik meg a Jézussal való találkozást, de a gondolkodó és hívő keresztény számára más út is nyitva áll. Ugyanaz az élő, tanító és kijelentő Jézus Krisztus, aki az apostolokat nem hagyta magukra halála után sem, ma is tanít és vezet, hogy megismerjük az isteni és az emberi szeretet gyakorlatán keresztül az emberi létezés igaz értékét. Az ő feltámadásának bizonyosságát a mi hitünkben-lelkünkben megvalósuló élő jelenléte adja.

Dr. Sztankóczy Zoltán

Akik előttünk jártak...

A fenti cím alatt közli lapunk azon megemlékezéseket, melyek éppen a március-áprilisi időszakban, illetve ebben az évben aktuálisak.

Mind a négy személyiség világi érdeme szerint ismert a magyar kultúrában, és büszkék lehetünk arra, hogy e négyből három unitárius előként is kiváló volt.

Bartók Béla

Bartók Béla születésének 120. évfordulóját országszerte, sőt országhatáron kívül is megünnepelelték. Magyarországon az évforduló ünneplése éppen egyidőben zajlik a Tavaszi Fesztivállal, és a fesztivált gazdagítják a Bartók Bélával kapcsolatos zenei rendezvények. Színpadí műveit újraértelmezve méltó és kevésbé méltó bemutatók születtek.

Egyházunk megemlékezése csendes és tiszteletteljes.

Bartók Béla 1881. március 25-én Nagyszentmiklóson született. Nagyváradon, Besztercén, Pozsonyban tanult, majd 18 évesen a budapesti Zeneakadémia zongora tanszakos hallgatója lett, 20 évesen volt első budapesti koncertje.

Zeneakadémiai tanulmányait külföldi hangversenyek követték, miközben Dohnányi Ernőnél képezte tovább magát. 1907-től a Zeneakadémia zongoratanára lett. Korai kompozíciói Brahms, Schumann, a késői Wagner, Liszt és Dohnányi zenéjével mutatnak rokonságot.

Egyidejűleg elkötelezett híve lett a magyar nemzeti zenei hagyomány ápolásának. Később érdeklődése a paraszti népzene felé fordult, amely nem kizárólagosan a magyar, hanem a környező népek zenéjének kutatását is jelentette.

Az 1910-es évek végén az Operaház mutatta be *A fábió faragott királyfi* c. táncjátékát és *A kékszakállú herceg vára* c. operáját, melyek sikert jelentettek számára.

A korai sikerek után, Párizsban az új magyar iskolai zeneszerzőknek mutatkozott be. Ekkor műveit disszonáns, válsághangulatot kifejező hangzásvilág jellemzi, amit abban az időben sokan elutasítottak. Fiatal előadóművészek, kritikusok révén vált mégis lehetővé, hogy ez időből való művei bemutatásra kerüljenek.

A 20-as években munkásságában új koncepció érvényesült, nevezetesen a népzene elemeinek felhasználása. Korszakos jelentőségűek 1926-os zongoraművei, a *II. és III. vonósnyegyes* és a *II. zongoraverseny*. Ebből az időből származik a *Cantata profana* is. Az 1930-as években zeneműveit és írásait elismeréssel fogadták.

1935–40 közötti zenei korszakában fontos szerepe volt a klasszikus és népzenei hagyomány ötvöze-

sének. 1940 után Amerikában született művei: *Concerto, III. zongoraverseny*. Zenéje romantikus stílusú, közepesen gyors.

A nagy zeneszerző 1945-ben halt meg New Yorkban.

Zenei munkássága eredményeképpen hatalmas életművet hagyott az utókor számára: színpadí és zenekari műveket, zongoraműveket, kórusműveket, dalokat és nem utolsósorban zenéről szóló írásokat.

A fentieket többnyire mindenki megtanulja, illetve tudja középkorok korára.

Am Bartók Béláról megemlékezni csupán adataival nem elég. Mi unitáriusok Bartókot gondolkodása, vallása szerint is magunkénak valljuk.

A harmincöt éves Bartók 1916-ban választotta maga és Béla fia számára az unitárius vallást. Erdélyi zenekutató útjai során találkozott az unitarizmussal, és ott találta meg a maga személyes hitvallását is, ahogyan Szabolcsi Bence zenetörténész nevezte a Cantata profanát.

A kilenc csodaszarvasfiúról szóló román kolinda szövegre épített mű zenei mondanivalója: „... csak tiszta forrásból”. A tiszta forrás forrásvidékét Bartók Béla Erdélyben találta meg, talán ezért választotta az erdélyi alapítású, a tiszta forrásból – a bibliai forrásokhoz visszatérő – táplál-

kozó unitárius egyházat vallása otthonává.

Génuszával összeegyeztethető volt, hogy soha nem volt kívül álló közömbös gondolkodású, világához, emberhez, népéhez mindig közel maradt.

Életműve halhatatlanságba emelte a nagy zeneszerzőt, zenekutatót, zongoraművészt.

A XXI. század elején, születésének 120. évfordulóját ünnepeelve megrendít a gondolat, hogy egyre fogy a róla szóló élő emlékezet.

Édesapja születésének 100. évfordulóját még velünk ünnepelelhetje fia, ifjabb Bartók Béla, aki hosszú évekig egyházunk főgondnoka volt. Az ő elvitathatatlan érdeme, hogy élő emlékezetét írásaiban megőrizte.

Bartók Béla egyike azoknak „akik előttünk jártak...”, és előttünk jár most is emberi nagyságában.

Muszka Ibolya

Németh László

1901. április 18.–1975. március 3.

Németh László Nagybányán született. Apjának népi származása, valamint elhivatott tanári tevékenysége meghatározó maradt a fia egész életében is. Iskoláit, majd egyetemi tanulmányait – rövid bölcsészkarri kitérő után – a budapesti egyetem orvoskarán fejezi be.

Az orvosi diploma megszerzése után 1925-ben megnősül – miután a Nyugat irodalmi pályázatán egy parasztnovellájával első díjat nyer. Felesége, Démusz Gabriella később hat gyermeket szült, akik közül ketten korán meghaltak. A kezdetben fogorvosi, majd iskolaorvosi praxis mellett kezdti meg irodalmi tevékenységét. Először költőnek készül.

Kritikaíval, magyar és külföldi kortársairól írt tanulmányaival hívja fel magára a figyelmet. 1932-ben saját folyóiratot indít (*Tanú*), amelyet egyedül ír és ad ki. A négy éven keresztül megjelenő folyóirat az európai kultúra lényeges pontjaira hívja fel a figyelmet a magyar sorskérdések mellett. Ebben a korszakában elsősorban tanulmányírónak tekintik magát.

Magas szociális érzékével, s mivel úgy látja, hogy az évszázadok folyamán az ország gazdasági és irodalmi életében a magyarság kisebbségbe szorult, csatlakozik a parasztság felemelkedését szorgalmazó népi írókhoz. Nemcsak nyugat-európai nyelveken olvas – a klasszikus görög és latin mellett –, hanem a szomszédos kelet-európai nyelveket is elsajátítja, legalább az olvasás fókán. A környező, két nagyhatalom közé szorított államok közös sorsát felismerve, a „tejtésvériség”-et, a szomszéd-barátságot propagálja. Mindenekfelett azonban a minőségszeme megvalósításának szükségességét hirdeti. Regényei, tanulmánykötetei jelennek meg, s nem véletlen, hogy legnagyobb hatású tanulmánykötetének címe: *A minőség forradalma*. Színpadi műveket is ír.

A második világháború közepette a két nagyhatalom érdekszférájába került országnak a „harmadik”, a saját, a magyar út követését ajánlja, amely a hazai kozmopolita-liberális irányzat hívei körében – máig sem szűnő – támadásokra ad okot. Nacionalizmussal vádolják!

A magyar parasztság, az onnan származó értelmiség felemelkedését a nemzeti jövő zálogának tekintik, s nemcsak írásban, de tetteiben is a népfőiskolai eszme szolgálatába szegődik: 1940-ben a saját házat ajánlja fel népfőiskola céljaira.

A háború kapcsán mind a német, mind a szovjet-kommunista hatóságok elől bujdosni kényszerül.

rül. A háború alatt népes családjával (négy leánygyermek van) sok megpróbáltatáson megy át, majd egy vidéki városban, Hódmezővásárhelyen nagy lelkesedéssel kezdi el a mindig is vágyott pedagógusi tevékenységet: óraadó tanárságot vállal, pedagógiai kísérletet végez, a rokon tantárgyak összehasonlításának lehetőségét vizsgálja, emellett segíti a népművelés megszervezését, előadásokat tart és tanulmányokat ír a témáról.

Az ötvenes években fordítói munkát kénytelen végezni, de a „gályapad”-ból laboratóriumot igyekszik csinálni. Többek között Wilder, Tolsztoj, Jirásek, Gorkij, Goszman, Goncsarov, Shakespeare, García Lorca, Ibsen, Kleist műveit fordítja.

Világirodalmi kapcsolatait jelzi, hogy műveit számos nyelvre lefordították. Regényei közül az *Iszony* tizenhét, a *Gyász* tizenkét, a *Bűn* kilenc és az *Égető Eszter* négy nyelven jelent meg. Drámáiból a *Galilei* nyolc, a többiből a *VII. Gergely*, *A két Bolyai*, a *II. József*, a *Huszt*, a *Széchenyi*, a *Nagy család* és az *Utazás* csak egy-két nyelvre fordították. Tanulmányai is számos nyelven megjelentek.

Az 1956-os forradalom idején meg egyszer fel-emeli szavát a minőségi szocializmus, a magyar út mellett, utána a Tihanyi félszigetre vonul vissza, miközben megtűrt, de sokat támadott tagja a magyar irodalmi életnek. Legfontosabb tanulmányai csak 1989-ben jelenhetnek meg. 1957-ben, amikor a kormány az értelmiséget kívánja megnyerni, Borsos Miklós, Fulep Lajos, Kodály Zoltán, Szabó Lőrinc és Timár József mellett ő is Kossuth-díjat kap. A kitüntetés személyesen nem veszi át, a vele járó pénz a hódmezővásárhelyi gimnázium könyvtárának ajándékozza, s jelentős összeget oszt szét titkon a forradalom üldözöttjei között.

A forradalom utáni években főként történeti és társadalmi drámaival szerepel az ország színpadjain. 1965-ben Kodály Zoltán társaságában Bécsben Herder-díjat kap. 1969-ben megkezdik összegyűjtött műveinek a kiadását, de ebben az évben kezdenek egyre súlyosabbak lenni hypertónia betegségének szövdményei. Lassú, nehezen megélt progresszió következik be, amelyben a leépülés ellen heroikus küzdelmet folytat, míg végül, látását gyakorlatilag elvesztve, 1975 márciusában meghal.

Nevét utcák, iskolák, irodalmi társaságok őrzik – a tisztelők és követők tábora mellett.

Dr. Lakatos István

Mikó Imre

Ahogy a kagylóban hallható a tenger zúgása, úgy tökrözi Mikó Imre életútját az erdélyi magyarság XX. századi története.

Ha a légi utazás utolsó perceinek megszokott szertartásai közben az utasnak ideje marad, hogy kitekintsen a genfi repülőtér betonjára leereszkedő gép ablakán, bal oldalon megpillanthatja a Lac Léman (magyar néven a Genfi-tó) partján Genf város panorámáját. Jobbfelé viszont egy kisváros apró házai tűnnek elő, de ez már francia terület, mivel a repülőtér kifutópályája gyakorlatilag egyben a határvonal Svájc és Franciaország között. A városkát Ferney de Voltairenek hívják. Hajdani neves lakójának a nevét viseli.

Ha a város szélén belesünk az ódon kőkerítés réseibe, egy kis parkban áll, árnyas fák alatt álló egyemeletes kastélyt pillanthatunk meg, melyben Voltaire, hosszabb bolyongás után, 1760-tól Párizsba történő diadalmas, de egyben utolsó visszatéréseig élt, írt és alkotott.

Ezen a ponton kapcsolódniuk mai előadásomhoz az elmondottak. Ha ugyanis valakit felkérnek, hogy tartson előadást Voltaire-ről, az íróról, minden valószínűség szerint kimerítően boncolgathatná tragédiáit, kevésbé sikerült eposzait, novelláit, kisregényeit. De óhatatlanul szemben találán magát azzal a felismeréssel, amit Szerb Antal így fogalmazott meg: "Voltaire maga is többnek érezte magát, mint csak írónak ..., minden sorát azért írja le, hogy vele közvetlen hatást gyakoroljon a társadalomra."

Ugyanez a meghatározás igaz Mikó Imrre is, és szűk látókörűség illethetné az előadót, és méltánytalanság volna Mikó Imrével szemben, ha ez az előadás csak mint író mutatná be őt, és csak írói munkásságának ismertetésére szorítkozna. Engedel-mükkel ezért előadásom kereteit kibővítve, a szűkre szabott idő határain belül megkísérlem az életpályába beágyazva ismertetni Mikó Imre írói munkásságát.

Kezdjük tehát az elején, időrendi sorrendben követve életútját, amely 1911. március havában indult el Bánffyhyunadon és 1977-ben ért véget ugyancsak márciusban, Kolozsváron.

Előljáróban ejtsünk néhány szót a gyökerekről. A Bölöni Mikó családról 1614-ben esik szó először a lustrálás keretében. Mikó Lőrinc abrudbányai követ az 1791-iki erdélyi országgyűlésen; Ferenc 1849-ben Küküllő vármegyében ügyvéd, később törvényszéki tanácsos, Sámuel és Lőrinc testvérek, akik 1848-ban éltek, előbbi tanító, egyebek között Bölöni Farkas Sándor tanítója, utóbbi városi és országos

képviselő, jogtudós, az unitárius egyház vezető embere.

Apja, Mikó Lőrinc szintén a jogász pályára lépett a családi hagyományokat követve, mindaddig, amíg 1915-ben kivezényelték a frontra. És a gyerek 11 éves korában, 1922-ben ismerte meg igazán apját, amikor egy számára idegen ember „az előszoba küszöbén megállt, rövid kabát volt rajta – később én örököltem –, posztósapka, tömött hátizsák, s az egyik kezében kis veder szerszámaival, mert a fog-ság idején sokféle mesterséget folytatott”. Így írja le Mikó Imre a krasznajarszki fogolytáborból 7 év távol-lét után hazaérkezéskor apával történt találkozását a

Csendes Petőfi utca című önéletrajzi posztumusz könyvében, melynek befejezését a halál már nem engedte meg számára.

Nomen est omen. Ezt írta könyve első fejezete elé a szerző, mivel élete és munkássága összeforrt azzal a házzal, amely abban az utcában állt, amelyneknek egyik fele Petőfi, másik fele Avram lancu nevét viseli. (Ma az utca teljes hossza Avram lancu

nevét viseli. Szerk. megj.) Petőfiét, aki a néhány ház-zal arrébb álló Biasini szállóban töltött néhány napot, amikor Szendrey Júliával visszatérőben volt a koltói nászútról. És Avram lancurol, akiről nagyanja mesélt neki gyermekkorában, hogyan látogatta meg néhanapján őket Verespatakon, megöregedve, család-va a bécsi császárkirályban, és járva a hegyeket, szomorú dalokat furulyázva. És amikor megpihent, megkérdezte a dédapát: ugye nem voltam rossz ember? És megnyugodott, amikor ezt a választ kapta: nem volt lancu bácsi, az idők voltak rosszak.

Igy is lehet emlékezni a múltra, az utca névadóira, a Biasini szálló lakóira, Petőfire, Bálcescúra, Bölöni Farkas Sándorra, Szendrey Júliára, Veronica Miclere és Boncza Bertára. És úgy is, ahogy Petőfi és Bálcescu látogatását megörökítő emléktábla mellé felkerült harmadik emléktábla méltatlan és hazug szövege megpróbálja, gyűlöletet szítva, a történelmet meghamisítani.

És mi adhatott volna még több indítást és útra-valót Mikó Imrének, mint a ház szomszédságában levő Házsongárdi temető, Erdély Pantheonja, ahol nemcsak Erdély és az unitárius egyház nagyjai, hanem a Mikó család őseinek sírhantjai jelölték ki élet-útját és életfilozófiáját.

Számbaveve a múltat, immáron saját sorsára for-dítva a szót, a gyerek a háború alatt mint magánta-nuló végezte iskoláit az Unitárius Kollégiumban, majd 1919-től mint rendes tanuló folytatta tanulmá-nyait. A család felnőtt tagjainak az élete pedig ezalatt

jól példázta az értelmiség háború utáni helyzetét Erdélyben.

A fogságból hazatérő jogász apa az egyháznál kapott titkártanácsosi állást, folytatva nagypapja hagyományait, és tevékenyen részt véve a kisebbségvédelmi munkában is az egyház képviseletében.

Bíró nagybátyja a Renner börtény kertészetében dolgozott, melynek vezetője az a Kun Sándor volt, aki később bátyja után kivándorolva a Szovjetunióba, „ugyanabban a betegségben halt meg, mint Béla”.

Imre bátyja együtt lakott sógorával, Kelemen Lajossal, és mivel Kelemen Erzsikevel együtt sok időt töltöttek a Petőfi utcai házban, mindkettőjük jelentős hatással volt a gyerekek fejlődésére.

1928-ban tette le érettségi vizsgáját, és egyetemi tanulmányait a kolozsvári egyetem jogi karán folytatta. Érdeklődése már akkor a nemzetiségi lét, a kisebbségvédelem jogi garanciáinak tanulmányozása irányába fordult.

1930-ban az egyetem mintegy 400 magyar hallgatója először az egyetem szenátusától, majd annak elutasítása után a közoktatásügyi minisztérium engedélyt kér Mikó Imre vezetésével magyar diákegylet létrehozására. Amíg azonban ez a kezdeményezés nem járt sikerrel, Jancsó Béla irányításával és László Dezső szerkesztésében létrehozzák a romániai magyar főiskolások lapját, *Erdélyi Fiatalok* címen.

A lap és a mozgalom célja demokratikus nemzeti jogok biztosítása, a magyar nép, mindenekelőtt a parasztság társadalmi problémáinak feltárása és az egyetlenség népek kölcsönös megismeretéseinek előmozdítása.

Ennek a célkitűzésnek a jegyében jelenik meg 1932-ben a 21 éves Mikó Imre jogi tanulmánya *Az erdélyi falu és a nemzetiségi kérdés* címen, amely feltárta az erdélyi magyar parasztság társadalmi elesettségét és nemzetiségi elnyomatásának az összefüggéseit.

1934-ben jogtudomány doktorátust szerezve 2 évet tölt ösztöndíjasként Párizsban, ahol a nemzetiséggel foglalkozó munkákat dolgozza fel a Népszövetség vonatkozó kiadványainak felhasználásával, és ekkor vesz egyértelműen irányt a nemzetközi nemzetiségjog-védelem alapos megismerésére.

Párizsból visszatérve megírja *Az erdélyi kérdés az európai közvélemény előtt 1865–1920* című tanulmányát, és ezzel is bizonyította felkészültségét, valamint tehetségét, az Országos Magyar Párt titkára lesz 1936–1938 között, majd annak betöltése után 1938–1940 között a Magyar Népközlösség bucaresti jogvédő irodájának a vezetője. Erről így ír: „Lettam a balszárnny a polgári politikai mozgalomban.”

Ezen időszakban nyert tapasztalatai alapján arra a szomorú következtetésre kénytelen jutni, hogy a magyarság nemzetiségi jogait előíró nemzetközi szerződéseket nem tartják be. Felismerésének alapjául szolgáló anyagokat rendszerezve, összeállítja *Huszonkét év* című munkáját, amely a téma egyedülálló egyetlen összefoglalása a mai napig.

A második bécsi döntés után, 1940. október 7-én Teleki Pál javaslatára 46 közéleti személyiséget hívnak be a képviselőházba, és közöttük van, mint legfiatalabb, Mikó Imre is. A behívott észak-erdélyi képviselő

előlk még ugyanebben az évben létrehozzák az Erdélyi Pártot, melynek először tagja, majd 1941. május 28-tól az elnök gróf Teleki Béla mellett főtitkára lesz.

Ennek keretében Teleki Pál nemzetiségi politikájának megvalósításán fáradozik, a nemzetiségek közötti megbékélés érdekében, melyet egy képviselőházi beszédében így fogalmaz meg: „Az a felfogásunk és azt szeretnők, hogy nyugalmi állapot jöjjön létre a nemzetiségek és a magyarság között.”

Az ország politikájának jobbratolódása és a háborúban bekövetkező fordulat, Kállay Miklós külpolitikai irányvonalának – a németektől való fokozatos elszakadás – felismerése, és annak érdekében történő munkálkodás jellemzi Mikó ezen időszak alatti tevékenységét, beleértve a szervezett munkássággal való kapcsolatfelvételt is. Az észak-erdélyi kommunista mozgalom vezetőjével, Józsa Bélával történő nyílt levélváltása ennek tanúbizonysága. Az 1944. augusztus 23-i romániai fordulat után létrehozzák az Erdélyi Magyar Tanácsot, melynek fő feladatául a háborúból való kilépést tekintik, valamint az anyagi javak és emberi életek mentését.

Tevékenységének értékelésére jellemző, hogy 1944 telén a Dunántúlon a nyilasok számon kéri nagynagyjától unokaöccse tevékenységét, akit baloldalinak, kommunistának és árulónak tekintenek.

Itt jegyezzük meg a sors fintoraként, hogy az 1989-es változás után létrehozott rövid életű, és Mikó Imre nevét zászlójjára tűző mozgalom ellenkező célkitűzései miatt, a család Afrikában élő legidősebb tagja nyílt levélben volt kénytelen tiltakozni, előadva, hogy Mikó Imre nevét az életművével ellenkező ideológiát hirdetőknak nincs joguk felhasználni.

Visszatérve a háborús időszakra, ezen idő alatt, melynek során nemzetformálási és sorsdöntő kérdések, valamint problémák megoldásával volt elfoglalva, a Kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem jogi karán, mint előadó is foglalkozik tevékenységének jogi alapjaival, és megírja habilitációs munkáját *Nemzetiségi jog és nemzetiségi politika* címen. A megjelenés időszorúságát az adta meg, hogy 1944-ben volt 75. évfordulója az úgynevezett nemzetiségi törvény megalkotásának. Az 1868. évi XLIV. törvénycikk nemcsak Magyarországon, hanem Közép-Európában is az első hatályos jogszabálygyűjtemény volt, amely a nemzetiségi jogokat egyetlen önálló törvénycikkben összefoglalva, az alkotmány szerves részévé tette.

Nomen est omen. Tevékenysége jutalmul megismerődik az apa harminc év előtti sorsa: hadifoglyaként a Szovjetunióba viszik, és Csehov szülővárosában, Taganrogban tölt éveket. Ahogy az apa románul tanult a hadifogságba, miután értesült az erdélyi változásokról, ő a három hazai nyelv és az angol, valamint francia ismerete mellé megtanul oroszul.

Határozta ezt esztendeig tanít a Brassai Líceumban orosz nyelvet és irodalmat – mert közben tanári diplomát is szerzett belőle –, tankönyveket ír, orosz klasszikusokat is fordít.

Majd az 1950-es évek végén elbocsátják tanári állásából, és bolti, utcai könyvárusként tartja el családját. De nem adja fel. Így ír erről Beke György: „A vá-

sárló diákok közül nagyon-nagyon kevesen tudják, hogy az előzőeken, mindig derűs kiszolgáló nemcsak történelmi nevet hordoz, hanem történelmi életet is, családja és önmaga révén az erdélyi értelmiségi nemzedékek folytonossága nyúlik át a jelenbe és a jövőbe, a konok élni akarás és mélyen puritán tisztesség, emberség jogán."

Közben ír. A fordítások során elleszte az esszé írás műhelytitkait, elsajátította mesterségbeli fogásait.

Idézzük a Honpolgárok és világpolgárok című könyvének előszavát, ahol az esszé műfaji sajátosságáról ír.

A műfaj védelmében

Boldog az a szakember, aki teljesen el tud merülni tanulmányai tárnájában, kinek számára a tudomány személytelen, s akit csak az adatok téglarakása és az értelmezés kötányaga, nem pedig a kőművesek buzgalma érdekel. Tudja, hogy tudományt művel, ismeri barátait és ellenségeit.

Boldog az elbeszélő, aki – ha történetesen tudósról ír – nem azzal tördöli, hogy hőse egy lépéssel vagy egy mérfölddel jutott-e előre az igazsághoz vezető úton, hanem csak az embert keresi benne, akár a göröcs, akár a sakktábla mellett nyilatkozzék is meg. Tudja, hogy amit ír, az szépirodalom, s a megértést az irodalombarátoktól várja.

De mit tegyen az, aki egyforma érdeklődéssel fordul a mester és a mű felé, s nem akarja elválasztani egymástól a világban lejtásodó emberi és az emberben lejtásodó világot? Különösen, ha a múltnak egy olyan hatásterületén keresi az embert, mint a társadalomtudomány, az állambölcsélet, a művelődéspolitikai. Az ilyen az irodalombarátok a szakemberhez küldik, hogy nekik magyarázza homousiont, a szakma ismerői pedig a múltlélemben, mert ő bizonyára több megértést tanúsít a szakdolgozatok lírai kitérőiről.

Pedig ez az út sem járhatlan. Filozófusok indultak el rajta, „a tudványt szakhoz nem kötők”, történetírók szélesítették ki, mert a történelem átfogja az egész látóhatárt, irodalomtörténeteszek tették járhatóvá, az igazi irodalomtudomány ugyanis egy kissé mindig művészet. S bár a PEN Club fogalmában ez a megtűrt műfaj a verssel és novellával egyenjogúvá lett, azért mégis – mint a hibridek általában – védelemre szorul. És magyarázatra. Még a lexikonok is gyakran megfélemedeznek az esszéiről.

Böloni Farkas Sándorról, Brassairól, Babeşről, Macchiavelliről, Morusról, Rousseau-ról jelennek meg esszéi. Majd ezt követik a Honpolgárok és világpolgárok; Orbán Balázs nyomdokain; A bércre esett fa című tanulmányai. És jönnek az életregények: Az utolsó erdélyi polihisztor; Petőfi Erdélyben; Akik előtt nem jártak. Végül visszatérés a régi témához: Nyelv és jog; Nemzet és nemzetiség; Nyelvhasználat és jogtörténet Erdélyben. Az együttélő nemzetiségek jogegyenlősége. És legutolsónak a befejezetlen Csendes Petőfi utca. Melynek befejezésére már nem jutott idő, pedig addigra már rendeződtek életkörülményei, és nyugodt körülmények között alkotott. 1970–76 között a Kritérion kiadó lektoraként formálta és alakította a magyar nyelvű könyvkiadás arculatát. Mindezek mellett – a családi hagyományokat követ-

ve – az Unitárius Egyház főgondnokaként munkálkodott egyháza érdekében.

Valóban ráillik a latin mondás, amit hajdanában a latinul tanuló diákok legelőször megtanultak: Ora et labora!

Már a halálos ágyán írta a Csendes Petőfi utca utolsó fejezetét, és bár a fejezet még csak az 1940-es évekké foglalkozik, a bevezető sorok már előrevetítik a vég közeledtét.

O, kedves Petőfi utca

... és benne a régi Zsákó-Mikó ház! Hároméves voltam, amikor mint gyermeket ide hoztak, és remélem, hogy innen már csak vinni fognak – nem is olyan messzire. Nem is tudnák máshol élni huzamosabb ideig. Azt írta a világhírdő szomszéd: „Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk.” Hogy mért vagyunk a világon, arra sokféleképpen lehetne felelni. Ezért én inkább úgy mondanám: ha már a világon vagyunk, hát legyünk otthon valahol. S számomra az otthon a családi ház és a temetőjaink utca. Nem Broadway és nem Boul, Mich; ha hívatkoztam is rájuk, csak azért tettem, mert ottjártam és a Petőfi utca járt az eszemben. Még a mi városunkban sem a legszebb vagy műemlékekben leggazdagabb utcája. Mint ahogy én sem vagyok az utca régi és új lakói között a legnevezetesebb. S mégsem tudnék megválni tőle, mert életem elválaszthatatlanul összefonódott egyenletlen, hol rozszant, hol hivalkodó házával, tavasszal megnyírt szilvasorával, egy közepes útszakasszal a Szabók bástyájától a Blasiniig, átvonuló árnyakkal, akik már csak bennem élnek. S most mégis búcsúznom kell a Petőfi utcától, hosszabb időre, mint bármikor.

1977. március 21-én fejezte be földi pályafutását Mikó Imre, és március 29-én a családi hagyományoknak megfelelően a Petőfi utcai ház udvarán, a kőművesek bástyája előtt vettek búcsút tőle a hátramaradtak. Felesége halála után pedig vele együtt végső nyughelyére került a Házsongárdi temető családi sírkertjébe, nem messze azok sírjaitól, kiket könyveiben megörökített, vagy akiknek arcképei ott függnek ma is az Unitárius Püspökség dísztermében: Brassai, Berde, Kriza, Böloni Farkas Sándor, Mikó Lőrinc, Kelemen Lajos és tágabb körben pedig azok, akik előtte jártak.

Befejezésül hadd mondjam el, amikor ennek az előadásomnak a megtartására vállalkoztam, nem mértem fel a feladat nagyságát. Később jöttem rá, hogy – amint azt a bevezetőben említettem –, itt nem lehetett csak egy írói munkásság bemutatására szorítkozni, itt egy olyan életutat kellett csak nagyon vázlatosan bemutatni, aminek kereteit Europa XX. századi történelme szolgáltatta. Kérem, ezért nézzék el az előadásom fogyatékososságait, mivel Mikó Imre életútjának a bemutatásához nemhogy 20 perc, hanem 20 óra is kevés lenne.

Álljon itt végezetül a családi gyászjelentés néhány szava, amely tökéletesen jellemzi Mikó Imrét: „Alkotóereje teljébe ragadta el őt a halál. Közüdelmes, munkás élete, szerénysége, erkölcsi magatartása mindig példaként fog előttünk állni.” Nem volna ez a szomorú jelentés teljes, ha nem idéznénk Reményik Sándor szavait: „A holtam után ne keressetek, leszek sehol – és mindenütt leszek.”

Mikó István

Tóth István (1892–1964)

Az unitárius festőművészek sorában – Bolóni Sikó Miklós és Türi Jobbagy Károly után – most Tóth István rajztanár és festőművészről emlékezünk meg.

A torockói származású, de Marosvásárhelyre költözött család gyermekeként a kolozsvári Unitárius Kollégiumban tanult. Rajzkészsége már diákkorában feltűnt, és a kollégium akkori rajztanára, Kövendi Nagy Gyula irányításával végezte első művészi szárnypróbálgatásait. Kelemen Lajos „Művészettörténeti tanulmányok II. k.” (1984) c. munkájában mutatta be az elefejtett, de újra felfedezett művészt. Többek között elmondta, hogy Tóth első, anyagiakkban is jelentős sikerét diákkorában, 1909/10-ben érte el, egy véletlennek köszönhető esemény következtében. Huszár Károly, né-

te. Mire visszatérhetett Prágába, a kaszárnnyában hagyott rajzainak nyomaveszett.

A forradalom után rövid ideig szüleinél, Désen tartózkodott, majd 1919 elejétől a kolozsvári Tanárképző Intézet gyakorló középiskolájának rajztanáraként tanított. Az Intézet megszűnte után néhány évig a Marianum, majd 1925-től a kolozsvári Unitárius Kollégium rajztanára volt.

Mint tanárról, az Unitárius Közlönyben (1998. május–július) Hegedűs Miklós emlékezett meg. Amint írta „lelkismeretes, emberi közelséggel” tartotta meg óráit. Rajzolando tárgyait úgy mutatta be az ifjúságnak, hogy azzal példát szolgáltatott a korabeli társadalmi életben való részvételre. Ismerte a tanulóiúság lelki világát. Meleg emberiséggel irányította az életben való tapogatódzásait.

Ha kellett igazságos fenytlenést, kellő szigorral, tisztelettel ébresztve vezette és irányította a tanulókat. Tehetségesebb növendékeit – a kötelezően előírt órákon túl – külön „művészi rajzra” is oktatta, így kívánva fölébresztetni bennük azokat a művészi hajlamokat, amelyekkel ő is bőségesen rendelkezett.

hai abafái nagybirtokos, családja történetével foglalkozva, Tóth Istvánra bízta családfájának művészi kidolgozását, amely oly mértékben sikerült, hogy annak tiszteletdíjával alapozhatta meg a művészi pályán való elindulást. Kelemen Lajos említett munkájában még egy epizódot idéz fel, amely ugyancsak Tóth tehetségét tanúsította. 1912-ben – írta Kelemen Lajos – Sándor Imre „Cimerleletek” c. II. kötetének címeit készít, akkor Kolozsvárt dolgozó heraldikus festőművész, Kúpeczi Sebestyén József néhány rajzával megkészt, és Sándor Imre azt Tóth Istvánnal készítette el. Amikor a munka megjelent – írta Kelemen Lajos – és Sebestyén azt átlapozta, nem emlékezve minden címerképre, emlékezőtehetsége hanyatlásáról panaszkodott.

Tóth kolozsvári tanulmányai elvégzése után Budapesten, a Rajztanárképző Intézetben fejlesztette rajzkészségét. Itteni tanulmányait 1914-ben fejezte be, éppen az I. világháború kitörésekor. Így az iskola padjait elhagyva, a kolozsvári 51. gyalogezrednél kezdte meg katonai pályafutását.

Négyhónapi kiképzés után a bukovinai, majd a lengyelországi frontra irányították, ahol rajzolni kezdett. Parasztoakat, utcaképeket, katonatársait, előjáróit rajzolta le. 1915. augusztus 14-én tudólvést kapott. Ebből felgyógyulva Prágába, majd újra az orosz frontra kerülve, rajzaiban örököltette meg a kiképzés és a lövészárk világát. 1917-ben Trieszt mellé került, ahol tudósebe kiújult. Budapesti és prágai gyógykezelése után ismét Felső-Olaszországba került, ahol megbízást kapott a „Károlyi-hét” megrendezésére. 1918 nyarán – az akkor már főhadnagy – Tóthot Prágába rendelték, az 51. gyalogezred háborús történetének illusztrálására. Amikor október végén kitört a prágai forradalom, Tóth éppen nyolcnapos szabadságát töltöt-

Tóth István elsősorban mint rajz- és festőművész vált ismertté. Ceruza és tusrajzait Borbély István (Unitárius Közlöny 1920. 84. old.) művészi alkotásoknak mondta, a művészt pedig úgy mutatta be, mint aki jó ismerője a rajztechnikának. Miniatűr képeivel a XVIII. századot hozta vissza, és az olasz és a német rézmetszeteket idézte. Rajzaival a miniatűr virágkorának témáit közvetítette, de voltak jellegzetes erdélyi – házakat, falurészeket, hidakat, erdőket – ábrázoló képei is. Figurái mint mellékalakok a táj kiegészítő részeit képezték. Egy korabeli lapvélemény szerint kései a kidolgozás finomsága, a mikroszkopikus elosztás és a tárgy izléses megválasztása jellemezte. Festményei olaj- és vízfestmények voltak, de használt színes krétát is. Témája ugyanaz volt, mint aquarelljeinek.

Munkájával jelen volt az illusztráció művészetében is. Így többek között ő készítette el a „Tizenegyek” néven ismert irodalmi csoportosulás 1923-ban megjelent kötetének kiegészítő ábráit, Vári Albert: „Bibliai képek az újszövetségből” c. tankönyv képeit (1932), Péterfi Lajos: „A székelykeresztúri unitárius br. Orbán Balázs Gimnázium 150 éves emlékünnepe (1944) c. munka címlapját, Jánosi Béla: „Körbe, körénk gyerekek” (1924) c. mesekönyve és Nagy Péter: „Oh kedves Kolozsvár (1926) kötetének képeit, de a Pásztortűz, a Művészeti Szalon, az Erdélyi Helikon, a Magyar Nép című lapok értékét is Tóth István illusztrációi növelték.

Tóth 1921-ben jelentkezett linóleummszeteivel. Ennek első lépése a „Tíz eredeti linóleummszettel” és a „Színfoltok Erdélyországból” címet viselő 10 művészi linóleummszettel tartalmazó mappa, melyek Kós Károly előszavával jelentek meg. Linóleummszettekkel Tóth a falakon levő kontár munkák háttérbe szorítását és a művészi munkáknak előtérbe helyezését kívánta elősegíteni.

Tóth említett rajzain, festményein, illusztrációin, linóleummszetein kívül „A magyar díszítés alapformái” c., a kolozsvári Minerva R.T. kiadásában (1940) megjelent könyvével ért el átütő sikert. Ebben a munkában ismertette azokat a népi motívumokat, melyekkel a háziipar föllendítését, vele az egyszerű emberek anyagi körülményein való javulást kívánta elősegíteni. E könyvből bemutatta a virágok, az állatok, a ruhák, a háztartási tárgyak, famunkák, himzések, varrások stb. díszítő elemeit. A munka a benne elérhető cél háttérbe szorítása miatt az „alvó csipkerózsika” sorsára jutott, s csak a múlt év végén értesülhettünk a könyv újabb, hazai kiadásáról. A most megjelent könyvet így mutatták be: „Olyan kincsestára a századelő festőművészetének, mely a vizuális nemzeti emlékezetet rendszerezi. Dokumentum az utókor számára, egyben szemet gyönyörködtető forrásmunka is.”

Tóth István alkotásaiból az 1920-as és 1940-es évek eleje között főleg Kolozsvárt rendezett kiállít

tásokat. Ezeken nem csak saját alkotásait mutatta be, hanem tehetségesebb diákjait is, de van tudomás arról is, hogy 1937-ben az ő kiállításán került sor az akkor Besszarábiában tanító Benczédi Sándor szobrászművész bemutatására is.

Tóth István aktív tagja volt az Unitárius Egyháznak. Ezt bizonyítandó, 1925-ben a Suky-család birtokán, Magyarszovátón levő középkori unitárius templom vakolata alól előkerült festményeiről készített rajzokat, melyek egyedüli emlékei az azóta megsemmisült képeknek, majd a nyárádszentmártoni templom befedése tanúsította egyháznak szeretetét. Az Unitárius Kollégiumban kiállított képeivel egyháza népszerűsítését szolgálta. Mint az Unitárius Irodalmi Társaság tagja, az unitárius eszmék irodalmi támogatójává lépett elő.

Tóth egyszerű, hivalkodásmentes művésztanárként élte le életét. Nem vágyott sem elismerésre, sem kitüntetésre. Így kevesen tudják, hogy a világháborúban II. o. Ezüst Vitézségi Éremmel tüntették ki, a Román Népköztársaság címerpályázatán dícsértet kapott (1948), az oktatás területén elért eredményeier egyetemi s. tanárrá léptették elő, linóleummszeteiből pedig többet a Minisztérium rendelt meg.

Halála 1964 májusában, 72 éves korában tüdőgyulladás révén következett be. A kolozsvári házsongárdi temetőben helyezték örök nyugalomra.

Kelemen Miklós

PÁLYÁZAT

Az Unitárius Alapítvány Kuratóriuma a 2001. évben az alábbi pályázatokat hirdeti

- I. Pályázat célja: egyházi épületeken történő felújítási és karbantartási munkálatok elvégzése.
Pályázat összege: 400.000 Ft, azaz négyszázezer forint.
Pályázhatnak a magyarországi Unitárius Egyházközségek.
- II. Pályázat célja: számítógép és programok beszerzése.
Pályázat összege: 300.000 Ft, azaz háromszázezer forint, amelyet egy pályázó nyer el.
Pályázhatnak a magyarországi Unitárius Egyházközségek.
- III. Pályázat célja: szeretetszolgálati és karitatív tevékenység támogatása.
Eszközök, felszerelések beszerzése.
Pályázat összege: 500.000. Ft azaz ötszázezer forint.
Pályázhatnak a Magyarországi Unitárius Egyház egyházközségei, szervezetei.

A pályázatok beadásának határideje: **2001. május 20.**

A pályázatokon kérjük feltüntetni a pályázat számát és az egyházközségek, szervezetek bankszámlaszámát.

A pályázatokat az alábbi címre kérjük eljuttatni:

UNITÁRIUS ALAPÍTVÁNY
1054 Budapest, Alkotmány u. 12.

Először ülésezett az új Egyházi Képviselő Tanácsunk

2001. március 24-én, délelőtt 9 órakor Isten áldásáért esedezve énekelt új Egyházi Képviselő Tanácsunk minden tagja, majd a Főjegyző a Bibliából olvasott és imádkozott, a Miatyánkkal zárva. Főtiszteletű Úr beszámolóját Főgondnok Úr megnyitotta, sok reményre okot adott köszöntője előzte meg. Maratoni tárgyalásainkat a megújuló szándék jellemezte, ez az elszántság hatotta át minden világi és lelkesítő hozzászóló mondanóját. „Új időknek új dalait” zengtük, bár mindig visszatért egy keserűs megjegyzés mindannyiunk szövegébe: Honnan sikerül majd megteremteni az alapokat minden tervünk, elképzelésünk megvalósításához? Kérdődött az új vezetés hangjából, hogy nem akarunk az ígéretes és elfelejtés mandátumhordozói lenni, de óriási nehézségek elébe nézünk, amiken csak önmagunkban nem tudunk erőt venni, csak úgy, ha mindenkori odateszi a vállát, lett legyen bármi is az örségváltásról a véleménye. Nem kisebb dologról van itt szó, mint Egyházunk jövőjéről. Ady Endrével zúghatjuk: „Másképpen lesz holnap, másképpen lesz végre? Új arok, új szemek kacagnak az égbe.” Nem várhatunk semmiféle csodára. Az egyházépítő csoda mi kell legyen, hűvelünkkel, papjainkkal, világi és egyházi vezetőinkkel. Mind együtt, akik vagyunk, az Egyház!

A munkálatok alatt mind egyértelműbb lett, hogy mindenkori ott vállaljon munkát, és tegyen, akár erején felül is, ahol lehet, amire ér, amire képességei, adottságai indítást adnak. Megvittattuk az ez évi költségvetést, ezen belül az alkalmazottak illetményét, amit fél évtizede nem érintett, nem érthetett a nincstelenség, a nem megfelelő elosztás. Ingatlanaink ügye reményekre ad okot, mert nemcsak a Nagy Ignác utcai ingatlan teljes egészében, a Hőgyes Endre utcai pedig részben a miénk lesz, és talán idővel ez gazdaságilag is segít.

A közönségünkkel való kapcsolattartás területén változtatásokat hoztunk tető alá a tévés és rádiós közvetítések vonatkozásában. Megújul sok formában az *Unitárius Élet*-ünk is. Külföldi kapcsolatainkat is erősíteni kívánjuk. Erdély vonatkozásában egy bizottságot hoztunk létre, amelyik igyekszik foglalkozni a kapcsolataink kiszélesítésével és elmélyítésével, közös múltunkon erősíteni jóvónak. Nyugati kapcsolataink is, reméljük, olyan irányba fejlődnek, hogy azáltal a mi Egyházunk lehetőségeit kapjon nagyobb megvalósításokra. Ezt várjuk a testvéregyházak közötti kapcsolatrendszerrel is. Ifjúsági szervezetünk megfelelő megújításáról a lelkesítő értekezleten megtárgyaltakat az EKT pártolólag elfogadta. Döntöttünk a püspök- és lelkesítőtestület új zsinat idejéről is, május 6-ra tervezve azt, de lapzártánkig tudomásunkra jutott, hogy erdélyi testvéreinknek nem felel meg ez időpont, és június 10-re látszik elfogadhatónak. Ez a zsinat a mi millenniumi emlékszinatunk is lenne, sok-sok meghívottal és érdeklődővel és egy, Egyházunk által tervezett ajándékozás beiktatásával, a püspök, az új vezetés és három ifjú lelkesítő felszentelésével, felavatásával együtt. Millenniumi évünk fontos állomása lesz Józsin Miklós nagynevű püspökünk szobrának felavatása Lakiteleken, Márton Áron, Mindszenty József, Rásvas László, Ordass Lajos szobra mellett. Erre erdélyi testvéreink és itthoniak támogatását kérjük. Mint ahogy kérjük minden, egyházat szerető hívunk támogatását, áldozatos segítségét, hogy minden álmunk unitárius összefogással és eredményességgel válhasson valóra.

B. L.

Lelkesítő értekezletünkről

Kelemen Miklós lelkesítőszárunk kezdte új szövegi szolgáltatást, hogy 42 éve nem volt ilyen elmény számára megjelenni egy közösség munkaértekezletén, mert az évről-évre jobban gyűrűlő lelkesítő találkozókból minden hiányzott, ami egyházias, vallásos jelleggel adott volna ezeknek az összejöveteleknek. Erdélyi lévén a szolgáltatásról, akárcsak a megjelentek nagy többsége, az erdélyi liturgia szerint végzte lélekemelő szolgálatát. Főjegyző énekvezetése segítette a kis gyülekezet áhítatának emelését. A kezdő istentiszteleten jelen volt tolmácsával egy Taszáron szolgáló amerikai unitárius lelkesítő is.

A főpásztori szavak továbbbontták a prédikáció megújítást és megújulást serkentő gondolatait. Felemelő, emberséges pillanat volt, amikor a létszámmellenőrzéskor tudomásunkra jutott, hogy Nyitrai Levente lelkesítőszárunk édesapja temetésé miatt van távol, és sokunk Mócsi bácsijának emlékére néma felállással fejeztük ki együttérzésünket, tisztelve a csodálatos életművét.

Az értekezlet teljesen kötetlen formában zajlott. Úgy elmerültünk egyházi és egyházközösségi életünk dolgainak taglalásában, részreke szedésben, a tervek, álmok, vágyak, elképzelések elősorolásában, hogy alig vettük észre, hogy az idő délután hatra jár már. És nem volt fárasztó, nem volt fölösleges hozzászólás. Úgy tűnt, hogy tíz, húsz, harminc vagy sokkal több éve szolgáló lelkesítők most ismerjük meg Egyházunk dolgait, életét, sok dolog egészen újnak látszott, sok titokról most lebegett fel a fátyol vagy annak egy része. Jó volt hallgatni a főváros és vidék gyülekezetek minden történetét. Ugyanígy meglehetősen érdekes volt az új elképzelések mentén dönteni a Harkány-i üldözlő Pécs javára, Locarno-ról Sándor Gy. Mátyásé és Miklósi Vári Katalin javára. Beszélhetünk nyíltan ifjúsági szervezetünk jövőjéről, reményeket adva, hogy ha elkészítene egy megfelelő működési szabályzatot, és egy fiatal lelkesítő irányításával (nem vezetésével!) végzik munkájukat, jövőnkben Egyházának építésében erős fundamentum és partnerek lehetnek, és el is várjuk, hogy azok legyenek.

A lelkesítők ügynevezési érdekszervezetéről, az életre hívandó MUOLSZ-ról (Magyarországi Lelkesítő Országos Szövetség) is bőven tárgyaltunk. Olyan érdekes felvetések jöttek elő, miszerint ennek többségét kell lenni, mint egy egyszerű érdekvédelmi képződmény, amely által el tudunk jutni külföldi testvéreink, egyházak és egyházközösségek hasonló szervezeteihez jól meghatározott célokkal és törekvésekkel. Természetesen tartottuk azt is, ha nem is minden esetben építőnek, hogy elemi életem vélemények is feszültek egymáshoz az értekezlet folyamán. Nem szándékunk, hogy Mao-egyenruhába bújjunk, de mert kevesen vagyunk, ezerszer nagyobb szükségünk van az egymás iránti türelemre, a külön utat közös cél felé irányítására, egy valóban unitárius életforma megjelentetésére és a halál a vallásos pluralizmus már hiteltelenség és hiteltelenség csálka szemfényvesztésként jelentkezik és szedi „áldozatait” mindenhol.

B. L.

A virágvasárnapi perselypénzből befolyt adományok az árvízárósultak részére, egyházközösségek szerint

Budapest Nagy Ignác utcai Egyházközösség	20.000
Budapest Hőgyes E. utcai Egyházközösség	20.000
Pécszentlőrinci Unitárius Egyházközösség	10.000
Füzessgyarmati Unitárius Egyházközösség	10.000
Pécsi Unitárius Egyházközösség	4.000
Győri Unitárius Egyházközösség	2.300
Kocsordi Unitárius Egyházközösség	3.600
(Vásárosnamény részére átadva)	
Hódmezővásárhelyi Unitárius Egyházközösség	1.000
Duna-Tisza közti Unitárius szóróvány	1.000
Debrecen	7.000
	78.900

Budapest

Lelkési beszámoló a Nagy Ignác utcai egyházközösségben végeztet tevékenységről

Egyházközösségünkben minden vasárnap délelőtt 11 órától tartjuk istentiszteleteinket. Úgy tűnik, hogy ez az időpont a hívek egy részének megfelelő. Különösen a 60-80 évesek számára jó ez az időpont, de semmiképp nem megfelelő a fiatalabb korosztály és ezen belül a kisgyermekesek részére. Ezért – a gyülekezeti tagokkal való beszélgetésre figyelve – érdemes lenne más időpontokban is gondolkodni. Mint például a vasárnap délutáni alkalmakon. Húsvétból őszi háladási napjáig meg főlétlenül be kell iktatni egy hét közepi, délutáni istentiszteletet: mondjuk szerda vagy csütörtök 6-7 órai kezdettel.

A bibliaórák megtartása is hálás feladataimhoz tartoznak. A hónap minden második és negyedik hétfőjén, délután 5 órai kezdettel tartjuk ezen alkalmakat, amelyekre átlagosan 15-20 személy jár. A feldolgozott anyag az idei évben Máté evangéliuma. Nagyszerű és különös együttlét a záró bibliaórák megrendezése, amit vidéken szoktunk megrendezni annak a függvényében, hogy ki ajánl fel erre az alkalomra egy keresztházat, ahová elzarándokolva ünnepélyes keretek között befejezzük az évi tevékenységet. Ennek időpontja május vége, június eleje.

A konfirmációs csoport hitoktatását is minden héten végzem. Minden vasárnap délelőtt 10 és 11 között tartom a katekét. Tudom és érzem az időpont nem megfelelő sem a fiataloknak, sem pedig a lelkésznek, de nagyfokú elfoglaltsága miatt a gyerekeknek, hétköznapiakon nem igazán találtunk ennek megtartására lehetőséget.

Beteglátogatást alkalmasszerűen, családlátogatást menetrendszerűen végzek. Mára elértem azt, hogy hetenként három családhoz is el tudok, tudunk látogatni, ami nagy teljesítmény Budapestén. Szép számmal akadnak olyan hívek is, akik ezekre az alkalmakra meghívják, és ez a könnyebb, jobbik eset, mert az egyeztetés lehetősége adott. Nem csak a város területén élők igénylik ezeket az alkalmakat, hanem a vidéki szuburbánus területeken élő testvéreink is. Nagyszerű alkalmak ezek a beszélgetésre, az együttlétre, amelyen a lelkipásztori gondozás szinte teljes mértékben biztosított.

Szeretvendégségek rendezése-tartása minden hónap első szombatján történik. Ezeknek a keretében előadokat hallgatunk meg, többnyire közéleti embereket, neves előadókat, írókat történelemeket hívunk meg ezekre az alkalmakra. Az utóbbi időben gyakorlatban volt az is, hogy más egyesületekkel, intézményekkel működünk együtt ilyenkor, mint például Szent László Akadémia, Püski kiadó, 17. kerületi Általános és Zeneiskola Vegyeskórusa stb. Ezek a rendezvényeink nagyon népszerűek, összejöveteleinket minden egyes alkalommal a templomban tartottuk, mert a gyülekezeti terem lehetőségeit kiaknáztuk, és az a meglepetések számára nem alkalmas. Minden szere-

tevendégségünk alkalmával képzőművészeti kiállítást is rendezünk, amely egy hónapig tart nyitva a látogatók előtt. Amit ezen összejövetelünk keretében gyakorlunk azt én „kulturprotestantizmusnak” nevezem. A legkézzelfoghatóbb sikereit abban látjuk ezen rendezvényeinknek, hogy a templomlátogatási arányszámot – ezt nyugodt szívvel mondhatom – az utóbbi másfél-két évben megduplázták.

A lelkési hivatalban naponta, hétfőtől péntekig tartok lelkési ügyeletet. Azon híveinkkel találkozom itt, akiknek valamire szükségük van részemről, vagy az egyházközösség részéről. Naponta keresnek fel unitáriusok és nem unitáriusok ügyes-bajos dolgaikkal. Az utóbbiak különösen szociális gondokkal küzdenek, akiket lehetőségeinkhez mérten próbálunk segíteni. Az ilyenek legnagyobb mértékben anyagi segítséget kérnek, amire igencsak korlátozott az anyagi lehetőségeink, de üres kézzel és tanácsalannul nem küldünk el senkit. Jó lenne, ha a kerületi önkormányzatok ebben a vonatkozásban hajlandóságot mutatnának a közreműködésre. Ebben a dologban az V. kerületi Önkormányzattal már felvettem a kapcsolatot. És természetesen jó lenne közreműködni e tekintetben a Magyarországi Unitárius Egyházzal is, mert egyedül egyházközösségként a bajbajutott, szerencsétlen emberek nem tudunk segíteni.

Megvalósítandó feladataink:

- Számítógép beszerzése a lelkési hivatal részére, ami nélkül a mindennapi lelkési munka elképzelhetetlen.
- Idős, 70 év feletti híveink számára beiktatni egy hétköznapi istentiszteletet, amelyet minden hónapban egyszer szeretvendégség követ.
- Közös kirándulások szervezése negyedévenként legalább egyszer.
- A gyülekezeti teremhez tartozó konyha, WC-ék, mosdók teljes felújítása, ami jelenleg rossz állapotban van.
- A templom állandó nyitvatartása, hétfőtől péntekig a látogatók előtt. Egy idősebb személy látná el ezt a feladatot szerény anyagi juttatás mellett, aki felvigyázna, ismeretné a látogatók részére a templom építésének történetét. Ismertessük meg magunkat a várossal, a világgal. Mindez missziós szempontból sem érdektelen.
- Lelkési Szövetség megalakítása, ennek kezdeményezése elsősorban a lelkészek részéről. Demokratikus építkezés az alapoktól kezdődően az egyházközösségekből kiindulva.
- Hívekkel egymás gyülekezetének meglátogatása egy-egy kirándulás keretében. Ezt országos érdekességűvé tenni, lássák meg, ismerjék meg híveink is, hogy hol, milyen tevékenység folyik egyházközösségeinkben belül.

Kászoni József
lelkész

Beszámoló a pestszentlőrinci gyülekezetben végzett lelkesi munkáról

Az egyházközségben minden vasárnap 11 órától tartunk istentiszteletet. Havonta egyszer szeretettvendégséggel egybekötött gyülekezeti napra gyűlünk össze, amelyen az áhítatos egy meghívott vendég előadása követi. Új kezdeményezésként a nagy ünnepek előtt a gyermekeknek kézműves foglalkozásokat tartunk, ahol egyházi énekeket is tanulunk. E rendezvények célja a gyermekek toborzása. Ezzel párhuzamosan a családok látogatása is elindult. A hitoktatás remélhetőleg szeptemberben beindulhat. Mivel a gyermekek különböző iskolákban tanulnak, így az iskolában való hitoktatás nem kivitelezhető, ezért a vasárnapi iskola megvalósítása a célunk.

Az ifjúság (konfirmáció utáni korosztály) lelki-gondozása egyelőre a budapesti ifjúsággal közösen folyik, de néhány rendezvénynek templomunk a helyszíne. Minden hónapban egy alkalommal istentiszteletet tartok részükre, illetve kéthetente *Töprengő* címmel bibliaórákon találkozunk.

A gyülekezet egyik legnagyobb gondja, hogy alacsony az istentiszteleten résztvevők száma. Ennek egyik oka gyülekezetünk szórványjellegéből is fakad, azaz hogy híveink Sashalomtól Érdig találhatók. A gyülekezeti alkalmon már többen vesznek részt.

A látogatásokból úgy tűnik, hogy olyan helyeken, mint pl. Vecsés, ahol több család is él, igény lenne helyi istentisztelet tartására, ezért ez is terveink között szerepel.

Látogatásaim folyamán tapasztalom azt a régi gondot is, hogy nagyon sok olyan Erdélyből származó unitárius testvérünk van, akiről nem tudunk. Ezért mi a kerületi újságokban hirdetjük istentiszteleti alkalmainkat, összejöveteleinket. De úgy érzem mindenképpen szükség lenne az erdélyi kollégák segítségére híveink felkutatásához. Egyé-

ni szinten már működik olykor-olykor a címcseré, de nem elég hatékonyan. A minimum az lenne, ha legalább értesítést kapnánk, de azt is elképzelhetők tartanánk, hogy erdélyi kollégáink csak a területileg felelős magyarországi lelkesz írásos beleegyezésével végezzenek Magyarországra áttelepülteknek szertartást.

Egy másik lehetőség: rengeteg diák, egyetemista tanul ösztöndíjjal Magyarországon, akik ugyanazokban a kollégiumokban laknak. Ezekben a helyeken is hirdetni kellene istentiszteleteinket, bibliaórákat, más rendezvényeket lehetne tartani.

A családok megtalálásához, látogatásához kapcsolódik egyházközségünk legnagyobb gondja, miszerint templomunk irodai felszereltsége nagyon gyatra. Az egyházközségnek még telefonvonala sincs. A számítógépet talán luxusnak tűnik megemlíteni, habár a mai világ szinte elképzelhetetlen nélküle. Különösen jól használható lenne egyházközségünk tagjainak nyilvántartására stb. Ezen eszközöket pályázatok útján, egyéni felajánlások alapján próbáljuk beszerezni.

Régi gondunk a parókia hiánya is, amelyet talán most nem érzünk annyira nyomásztónak, mivel a segédlelkész a kerületben lakik, de aminek felépítése mindenképpen szükséges feladat.

A templom viszonylag jó állapotban van, megrongált csatormájának kicserélése most folyik.

Álmaink közt szerepelne egy mikrobusznak a beszerzése, amellyel idős híveinket, a kisgyermekes családokat lehetne a gyülekezeti alkalomra szállítani.

Szász Adrienne
segédlelkész

Debrecen

A Debreceni Unitárius Egyházközség munkáját egy éve vettem át. Az örökség: az előző lelkesz személyisége hatással erősen összetartó község, szellemileg, lelkiileg igen magas igény, havi egy istentisztelet, 47 lélek.

A szórványban hosszú évekig betegség miatt elmaradt a szolgálat. Az átvett iratok között szórvány-címlistára nem lettem. Így tulajdonképpen újból kell szervezni azokat, hisz a kiesés idejében változott meg jelentősen az áttelepült erdélyiek száma. Vélhetőleg több unitárius család is otthonra lett ebben a térségben is, de kitéltek ismeretlen. Néhány miskolci asszony áldozatos segítségével áprilistól ott valószínűleg sikerül beindítani az istentiszteleteket, bízva abban, hogy az újsághirdetésekre mások is felfigyelnek. Hosszú munkára lesz szükség, míg a családlátogatások rendjén megszerveződik a rendszeres szórványélet.

Emellett a legnagyobb feladatnak a szórványközpont, Debrecen belmiskolcójának megerősítését látom. A múlt év második felétől bevettük a havi két istentiszteletet, a hód első és harmadik vasárnapján. Az istentiszteleteket követően, az örökölte hagyomány szerint, teázunk, kávézunk. Biztos vagyok benne, hogy ez nagyon segíti a közösségi szellem ösztönzését, összefonódottságát. Valódi emberi kapcsolatteremtés mellett itt alkalma adódik a lelkesznek lemérni, hogy hogyan hat prédikációja, lelki és gyakorlati közösségvezető eszközei.

Az utóbbi néhány hónapban 6 erdélyi, fiatal családra lettem, bevonásuk azonban komplex feladat. Egy már ki-

alakult közösségbe hűződözve lépnek be. Több baráti család látogatás remélem meghozza az eredményt.

Első dolgaink egyike a testvéregyházra találás volt. Július 16-án szép, millenniumi ünnepségen vettünk részt Nagyváradon, ahol testvéregyházakozási nyilatkozatot tettünk az unitárius egyházközségek között. November 19-én viszonzottuk a meghívást. Az ünnepségeken kívül is élő kapcsolat van a lelkeszek és hívek között.

Felvettük a kapcsolatot a társegyházakkal. Többnyire udvariasan fogadtak, de építő együttműködésre még nem került sor. Ez alól kivétel képez az Evangélikus Egyházközség és a Zsidó Hitközség, melyek vezetőivel baráti kapcsolatra tettem szert.

Áprilistól beindul a gyermekhittan, vasárnap 4 órai kezdettel a lelkeszi lakásban. Húsvét után ül össze először a megalakult Nőszövetség. Május közepén szervezzük meg a Chardin-kör szélesebb körű bemutatkozását.

Az elmúlt év decembere óta működik a vendégszoba, melynek ajtaja nyitva áll minden unitárius testvérünk előtt, természetesen a nem unitáriusok előtt is (800Ft/ő 6 éjszaka adomány fedezné a rezszi költségeit).

Még sok tervünk van, hiányzanak az anyagi feltételek, de amit lelkesedésből is meg lehet oldani, az előtt nincs akadály.

Miklósi-Vári Katalin

Duna-Tisza közti szórvány

A Püspöki Hivatal fölszólította a lelkészeket, hogy írják le az egyházközösség minden gondját, valamint saját elképzeléseiket a MUE jövőképéről.

A gondokról és bajokról, úgy hiszem, mindenkinek van bőven mondanivalója. Ha jól belegondolunk a legtöbb egyházközösségünk baja az anyagiak hiányára vezethető vissza. Ezt pedig a központilag elkészített, központi irányzatú költségvetések eredményezték. Akarva-akaratlan a vidéki egyházközösségek ellen dolgoztak ezzel. Ezen a szemléleten változtatni kell. Alaposabban kellene ismerni a vidéki egyházközösségeket, és odahatni, hogy azok élre olyan lelkészeket helyezzenek, akik nem csak hajlandók, de képesek is a nehézségekkel megbirkózni.

Egyházunkban nem a félretájékoztatásra, hanem a realitásra kell építeni. Tudomásul kell venni, hogy kevesen vagyunk, s az egyházi szolgálatra tett eskü az egyházi élet megtartására és fejlesztésére kötelez.

Meg kell határozni hogy ma mit jelent az unitarizmus. Meg kell fogalmazni azt a korszerű elvet, amelynek megvannak ugyan a hagyományai, de életképessége folyton megvan a jövője is.

Az egyháznak korszerű Szervezeti Törvénnyel kell rendelkeznie, amely világosan és félreérthetetlenül adja tudtunk:

- mi az Unitárius Egyház,
- hogyan épül föl,
- kik lehetnek a tagjai,
- mi a tagok kötelessége,
- kik a felelős vezetők (anyagi szempontból is).

Mindenkinek, aki tagja kíván lenni az egyháznak, tudnia kell, hogy jogai mellett kötelességei is vannak. Csak zárójelként mondom el, hogy a jelenlegi Szervezeti Törvénynek még mindig túl sok az irreális és túlhaladt kitétele, ez pedig nem csak újabb tévedéseket eredményez, hanem túl sok kiskaput is hagy.

A lelkési szolgálatra való alkalmasság egy másik nagyon fontos kérdés. Ismerve a körülményeket, tökéletesen egyetérték azzal, hogy a MUE-ban csak a kolozsvári teológián végzett, kimondottan az unitárius egyház szolgálatára képzett lelkészeket alkalmazzanak. Ma már erre megvan minden lehetőség.

Kevés az iskolás korú unitárius gyermek, ám még velük sem igazán tudunk foglalkozni. Egyfelől nincsenek meg a megfelelő segédanyagok, másfelől kevésbé ismertek a korszerű nevelési módszerek.

Régi probléma az is, hogy az egyház lelkészeinek nem biztosítja a megfelelő megélhetést.

Az egyháznak nincs működő nyugdíjalapja sem. Milyen érzéssel végzi munkáját a lelkész, aki tudja, hogy bizonyos kor után teljes létbizonytalanság vár rá.

Foglalkoznunk kell ezekkel a kérdésekkel! Ki közülünk az a lelkész, aki azt mondhatja, hogy a lelkési fizetésből átlagos szinten tud megélni, hogy fenntartja családját és nevelheti, iskoláztathatja gyerekeit. A Szervezeti Törvény említést tesz a díjletről, ez viszont már elavult, azért is, mert nincs is olyan egyházközösségünk, amely biztosítani tudná a díj szerinti megélhetést.

Az alábbiakban álljon itt közvetlenül a Duna-Tisza közti szórvány egyházközösséggel kapcsolatos közlendő.

A kecskeméti unitáriusok – a népes Buzogány család tagjai – az istentiszteleti látogatásról elmaradtak. Ennek oka egy levélváltás-sorozat az akkori lelkéssel egy úrvacsorai kehely kölcsönzésének témáján. Ezzel a szórvány is elindult a kihálás útján. Az újabb áttelepülési hullám Erdélyből elérte Kecskemétet és környékét is. Felkerestem az odatelepteket és bekapsoltam az egyházi életbe. A velük való állandó törődés eredményeként ma Kecskeméten 18 családban 31 lélek szerepel a nyilvántartásban. Ebből kilenc gyermek. Ennek következtében a gyülekezet mostani állapotában ha kicsi is, de stabil, és a gyermekek révén van remény a továbbélésre. Ami viszont probléma, hogy a gyülekezetnek nincs temploma, és nincs anyagi lehetősége helyi lelkész eltartására. Ám ismervé a győri és a pécsi próbálkozást, és várva az egyházi élet rendbe hozását, remélhető, hogy előbb-utóbb az önállósulás útjára lép-het.

A gyülekezetben azt tapasztaltam, hogy a híveknek nem annyira szertartásokra, mint inkább törődésre van szükségük. Kevesebb elméletre és több gyakorlati példamutatásra. Az istentiszteleteken mindig jelen van a feleségem is, és így a hívek választhatnak, hogy kivel osztják meg problémáikat. Ezzel kapcsolatban lényegesem tartom a családok körülményeinek, terveinek ismeretét, mert ezek segítenek a kapcsolatok fenntartásában, elmélyítésében.

A szórványok újrafelosztásáról szóló javaslat

A javaslat megtételére való felszólítás arra enged következtetni, hogy a jelenlegi felosztás nem megfelelő. Tekintettel arra, hogy híveink többsége az országban szét-szórva él, és hogy ezen a mostani felosztáson változtatni kell, a következőket ajánlom figyelembe venni.

A legnagyobb szórvány maga Budapest. A budapesti szórvány megoldásaként a Missziónáz szórványjellegének visszaállítását javaslom, hogy központja legyen a három nagy szórványterületnek: a budapestinek, a duna-tisza közinek és a dunántúli szórványnak. Itt dolgozna két lelkész, akik a szórványterületen felváltva végeznék a munkát.

A Nagy Ignác utcai ugyancsak szórványközösség az eddigiek mellett a Budapesthez közel lakó unitárius híveket gondolná, ugyancsak két lelkéssel, akik egymást váltják. Ide tartozna a pestilőrinci gyülekezet is.

A hőmérszékéshelyi szórványterület az Alföld – Kecskeméttől délre Orosháza, Békéscsaba és Gyula – unitáriusait fogná össze.

A debreceni egyházközösség végezhetné a füzesgyarmati és a beregi hívek pásztoralását is, de hozzá lehetne csatolni a kocsordi gyülekezetet is. Ez is megoldható lenne két lelkész szolgálatával.

A be nem jelentkezett unitáriusok megkeresését illetően elképzelem az, hogy fokozni kell a hívek látogatását. Családkönyvbe gyűjteni az adatokat, remélve, hogy az ismerősökön keresztül eljutunk azokhoz is, akiket még nem ismerünk, és akikkel azután meg tudjuk érteni az egyházhoz való tartozás fontosságát. Ám ezeket az értékeket nem kell rájuk erőszakolni. Úgy kell fölmutassuk számukra, hogy azokat ők maguk fedezték fel.

Kelemen Miklós
lelkész

Dunántúli szórvány

2000. szeptember 1-től vettem át a dunántúli unitárius szórványegyházközséget. Két hónapig ismerkedtem a Magyarországi Unitárius Egyház életével, majd munkám hatékonyabbá tétele érdekében lekölöztem Pécsre. Immár hét hónapi tevékenység, ismerkedés után a következőket tudom elmondani egyházközségemről.

A dunántúli unitárius egyházközséget két részre osztanám: Közép- és Dél-Dunántúli. A közép-dunántúli egyházközség 37 lelket számlál, központja Polgárdi. A nagy múltú battonyfalvi egyházközség központjában 6 lélek él, a többi a környéken, valamint Székesfehérvárról található. Sajnos Polgárdi mint központ nem igazán működtethető. Két-három lelkes családon, valamint a Polgárdiban élőkn kívül más nem látogatója az istentiszteleti alkalmaknak. Érdemes volna Székesfehérvárról létrehozni egy központot. Bár a hozzávetőleges számítások szerint Fehérvárról minimum 50 léleknek kellene lenni, ezek felkutatása nagy nehézségekbe ütközik. Mindez a jövő feladata és kihívása.

A fentek szerint, a Polgárdiban lévő ingatlan eladjuk. A bevert összeg egy részét visszafordítanánk (kisebb lakás vásárlására, valamint a temetőért rendbemozósításra), a másik részét szeretnénk, ha egy Pécsen lévő lakás vásárlására fordíthatnánk.

A tulajdonképpeni dél-dunántúli egyházközség központja Pécs. Ha szabad így mondani, akkor az utóbbi időben a hangsúly Pécsre terelődött. A Pécsen, valamint a Pécs környékén élőekkel együtt 112 lelket számlál. Istentiszteleti alkalmakra hívek járnak be Pécsre: Siklósról, Mohácsról, Beremendről, Villányból, Dombóvárról, Komlórról, Kaposvárról stb. Vannak olyan családok akik 50-60 kilométerről rendszeresen bejárnak, ezt én csodálattal méltán találok. Valószínű a város vonzásköré sokkal erősebb, mint adott esetben Polgárdi. A hívekkel való kapcsolatomban kitűnő, mondhatnám baráti és családi hangulat uralkodik. A gyülekezet nagy része középkorúakból, valamint fiatalokból tevődik össze. Éppen ezért van jövője. Az ifjúsági csoportnak 20 tagja van, ebből 15 aktív, akikkel rendszeresen egybeülünk, jelenleg az országos ifjúsági konferenciára készülünk.

Különálló egyházközséget képvisel Szekszárd, ahol 22 lelket számlálunk. Bár tulajdonképpen Pécshez tartoznak, részbeni önállóságukat jónak láttam megtartani, itt is istentiszteleteket tartok.

A Pécs körüli településeken külön-külön egy-két család él, számuk nem igazán alkalmas istentiszteletek tartására. Bár az is igaz, hogy Kaposváron több unitáriusnak kell lennie, mint két családnak. Felkutatásuk a jövő feladata.

Pécsen egyelőre nem rendelkezünk semmiféle ingatlanal. Az istentiszteleteket (havonta egyszer, mert többre nincs lehetőségünk) az evangélikus templomban tartjuk (átlagosan 45 fő jelenlétével). Ezt is csak június első hetéig, mert további támogatásra az evangélikus egyházközség részéről nem számíthatunk. Sajnos nem optimális a hangulat a többi felekezetek részéről sem. Gyülekezésre való lehetőség iskolában adódna, viszont ez iránt egy negatív hangulat uralkodik. Remélem, hogy ez a kérdés valamilyen módon (akár ingatlanvásárlás, akár egy helyiség bérlete) mielőbb megoldódik. Akkor talán szeretetvendégségekre, vagy egyéb más alkalmakra is egybe tudnánk gyűlni.

Jelenleg egy bérelt lakásban lakom (fenntartási költségeit az egyházi központ fizeti), azonban van reményünk arra, hogy hamarosan saját ingatlanal is rendelkezünk.

Vallásórát eddig teremdgondokra hivatkozva nem tartottam. Ennek további elodázása tarthatatlan. Valahol, egy hónapon belül, mindenképpen el kell kezdenünk.

Istentiszteleteket a következő időpontokban tartok. Hétfőn első vasárnapján Pécsen de. 11 óra 15 perctől a Diszka Győző utcai evangélikus templomban, hónap utolsó vasárnapján Polgárdiban de. 11 órától az unitárius gyülekezeti teremben. Szekszárdon az evangélikus templomban, előzetes egyeztetés szerint. Természetesen sátoros ünnepeken az adott időpontokban. Így a közeledő húsvétira gondolva, a következő időpontokban tartunk istentiszteletet. Húsvét első napján Pécsen de. 11 óra 15 perctől, másodnapján Polgárdiban de. 10 órától, másodnapján Szekszárdon du. 6 órától.

A szórványterületek újrafelosztásával kapcsolatban, konkrétan a Dunántúli ügyosztám két részre: területi- és keleti részen Székesfehérvárig, nyugaton Zalaegerszegig terjedne, beleértve a Balaton alatti részeket is. A többi természetesen a győri gyülekezethez tartozna.

A hívek felkutatása nehéz feladatot jelent. Erdélyi segítségére immár nem számítva saját erőből próbáljuk ezt megcsinálni. (Emberről emberig, különböző emberek kapcsolatát kihasználva, médiában való hirdetés stb.) Szerencsénél mondhatom magam olyan szempontból, hogy munkámat lelkes gondnokok és lelkes hívek támogatják.

Nagyon remélem, hogy gyülekeztem sorsa hamarosan sínrekerül, és a megfelelő körülményeket megteremtve, igazi gyülekezetté válhat.

Máté Ernő
gyakorló segédlelkész

Gyula

Az elmúlt évben Balácsi László lelkész szolgálatával minden tervezett istentiszteletet megtartottunk.

Kis közösségünkben 3 konfirmálás volt. Egy fiatal leány és két felnőtt tett bizonyosságot unitárius hitéről. Szórványunk ismét növekedett, két gyermek és egy felnőtt lett keresztteljesítéssel egyházunk tagja.

Az elmúlt évben meglátogatta szórványunkat Dr. Mikó István főgondnok. A főgondnok új megleghangú beszédében elismerően szólt a szórvány munkájáról.

A 2001. év első istentisztelete március 4-én volt, nagybójt első vasárnapján. Az istentisztelet kezdetén lelké-

szünk Dsida Jenő: „Egyszerű vers a kegyelemről” című költeményt olvasta fel, a tartalmas prédikációt Luk 9,62 igére építette fel. Sőt Frigyesné hívünk egy általa választott költeményt olvasott fel. Istentisztelet után lelkészünk megköszönte a hozzá küldött gratulációkat, köszöntéseket.

Végezetül, a szórvány nevében, a gondnoknál gratulált Balácsi Lászlónak főjegyzővé történő megválasztásához.

A további sikeres munkához Isten segítségét és a szórványhívek támogatását kérjük.

Kispálné Romvári Etelka

Füzesgyarmat

Minden vasárnap és ünnepnapon istentisztelet van Füzesgyarmaton. Évente 7 alkalommal, ünnepek délutánján valamint bőjten, nyáron és adventben Gyulán van szolgálat. Füzesgyarmaton minden hónap harmadik vasárnapján a Szociális Otthonban szolgálnak, minden hónap utolsó hétjén pedig egyórás műsoros névnapozást tartunk ott. Minden hónap utolsó vasárnapja délelőttjén a területi rádióban unitárius negyedóra van. (Pillanatnyilag az átrendezés miatt szünet!)

Gondunk-bajunk van elég. A legnagyobb a füzesgyarmati lelkesi lakás gond. Hosszabb távon meg kell oldani. Szeretnők, ha a pécsiek megsegítése precedensértékű lenne, és az elkövetkező években minden gyülekezet éppen a legégetőbb gondjai megoldására nagyobb támogatást kaphatna, nem csak a budapestiek!

A másik hasonló nagyságrendű gondunk a gyulai szórvány gyülekezeti teremgondjának megoldása. Itt is értekek fognak elveszni, ha nem sikerül megoldást találni...

A szórványfelosztást, mert több szempontú kérdés, az értekezleten kell megtárgyalni. A be nem jelentkezett híveink feltekeréséhez erdélyi segítség szükséges. Ott-hon minden gyülekezet tudja, hogy eljött híve hol van letelepedve. A lelkesek vagy az egyházvezetés segítségét kell kérni ebben az ügyben.

Jövőképünk mottója: „szeretném magam megmutatni, hogy látva lássanak!” Hiába minden vezérelv, okoskodás,

ha nem végzünk olyan munkát, hogy észrevéssük a létezésünket, akkor ebben a vallásilag közömbös országban nem fognak ránk se hederíteni. Csakis összehangolt és együttes munkával tudunk valamit felmutatni, ami még manapság nem létezik, mert az érdekek köré szerveződött szekértáborok szinte egymással ellentétes munkát végeznek.

Az új vezetésnek e helyzet körültekintő megoldása a feladata. Oly kevesen vagyunk, hogy a szétforgácsoljuk erőinket, nem a jövőnk, hanem elkerülhetetlen önpusztításunkat munkáljuk.

Minden nemes, unitárius kezdeményezésnek helyet kell adni, ha az nem ütközik történelmi értékeinkkel, több százados, kiforrott hitfelfogásunkkal. Ezt a célt kell szolgálatunk elé állítani, bárhol is jelenjünk meg. Ez kell ott legyen kiadványainkban, az Unitárius Élet soraiban, a média különböző megjelenéseiben. Belső lelki-vallásos életünk területén mindent meg kell tenni, hogy hívogassuk a potenciális híveinket. Klasszikus erdélyi gyülekezetek kialakítása szinte reménytelen egy ilyen szekularizált világban, de nem is kell erőltetni, mert riasztó hatása lehet. Viszont ünnepekkel, ünnepélyekkel, rendezvényekkel, teadélutánokkal stb. meg lehet törni a közömbösség, hitelenség jégpáncélját

Balázi László
püspökhelyettes-főjegyző

Millenniumi számvetés és tervezés egyházunknál

Az újróléteztetett Arany János: „Alkalmi vers” című költeményének felolvasásával tette lelkészünk ünnepesebbé. Meghallgattuk az elmúlt évi beszámolót a bevételekről, kiadásokról, számszerű adatokkal. Az elmúlt évben 25 temetés volt, ebből 3 unitárius, 22 esetben nem unitáriusok vettek igénybe egyházunk, lelkészünk temetési szertartását. Örömrökre 8 keresztesítés, 6 konfirmálás és 1 házasságkötés volt.

Január 21-én az istentisztelet után volt az év első rendes közgyűlése. Hála Istennek sikeres millenniumi esztendőről tudott beszámolni lelkészünk. A közgyűlés a lelkész által ismertetet számszaki adatokat jóváhagyta.

A 2000. július 30-i ünnepségen egyházi zászlót, és az egyháznál szolgált és szolgált lelkészek nevét megőrkítő emléktáblát avattunk. A szószéki szolgálatot Dr. Szabó Árpád erdélyi püspök végezte. Ünnepi beszédet mondott Dr. Murvai Sámuel és Dr. Mikó István főgondnok. A konfirmáció is e napon volt.

Ez évben július 29-re tervezzük megtartani a nyári ünnepségünket, a felállítandó 1956-os emlékmű felavatásával.

A február 4-i istentisztelet után beszámolt lelkészünk a 2001. február 3-án tartott Zsinati Főtanács választási eredményéről. A hívek meleg szavakkal köszöntötték Balázi László lelkészünk egyházi főjegyzővé, püspökhelyettesé megválasztása alkalmából.

A március 11-i istentisztelet alkalmával emlékezett lelkészünk az 1848. március 15-i eseményekre, az 1848–1849-es polgári forradalom eszméire.

A hittanoktatásban részt vevő gyermekek izgalommal készültek a március 26–27-i TV-felvétele, amit az M1 április 7-én és 14-én közvetített a „Jó reggelt adj Istenem” vallási műsor keretében. Az énekkar is szorgalmasan készül és gyakorol a nagypénteki Unitárius Passió éneklésére.

Lelkészi főjegyzővé választásáról mindkét megyei napilap beszámolt. A Heti Délkelet március 22-i száma terjedelmes interjú közölt. A cikk beszámolt lelkészünk születéséről napjainkig történetéről. A pápi pálya választásáról, a teológiai évekről, Szentháromság-Kisadorjában töltött évekről, a füzesgyarmati szolgálat nehézségeiről, eredményeiről.

Kispálné Romvári Etelka

FELHÍVÁS!

A virágvasárnapi sikeres gyűjtés után, a Magyarországi Unitárius Egyház Elnöksége továbbra is fenntartja azon felhívását, hogy híveink, egyházközségeink továbbra is támogassák adományaikkal a beregi régióban, valamint a Tisza mentén élő unitárius szórványhíveinket!

Számlaszám: Vásárosnamény OTP 11744065-15403399-10100008

Az egyházközség 2002-ben ünnepli önálló fennállásának tizedik évfordulóját, és ha majd visszatekintünk az eltelt tíz esztendőre, a meg nem valósult álmok és elképzelések ellenére is meg kell állapítanunk, hogy eredményes esztendőket hagynak magunk mögött. Sikertől összefogni az Északnyugat-Dunántúlon élő híveket, és a kezdetben harminchat címmel és egy pápai szórvánnyal rendelkező egyházközségből ma már hat körzettel és 136 címmel (321 lélek) rendelkezünk, létszámát tekintve a budapesti egyházközségek után a legjelentősebb unitárius körzettel kell számolnunk.

Hogy hogyan sikerült mindez, arról az Unitárius Életben megjelent a „Hallgatás csöndje mögött” (Jelentés a gyakorló segédlelkései szolgálatáról) című cikk (1997.) nyújt bővebb felvilágosítást. Hogy hol tartunk, arra nézve a 2000. évi Lelekési Jelentés ad útbaigazítást, és arról, hogy mennyire nehéz körülmények közepette igyekszünk helytállni és végezni kötelességünket, a „Felhívás” című, ugyancsak az Unitárius Életben megjelent cikk vázoló részletes képet.

Amit kiegészítésképpen feltétlenül el kell mondani az az, hogy az egyházközség központi döntés alapján – erről tanúskodik az 1992. szeptember 1-én tartott EKT jegyzőkönyvi kivonata –, és nem a hívek önálló kezdeményezésekképp alakult. Ma már egyértelmű, hogy az egyházközség létrejötté egy nagylelkű gesztus volt az akkor Erdélyből frissen áttelepült, nyugdíjas lelkész, néhai Göncz Mihály irányába. Sajnos senki sem sejtette, hogy a kegyetlen sors 1994-ben már elrögzítve közlik lelkész atyánkfiát, így az éppen megalakult közösségnek új lelkész után kell néznie. A hívek kérésére ekkor kerültem Győrbe.

Itt kívánom megjegyezni, hogy bár 1999. április 15-én sikeres lelkészpótlást vizsgáztam, és ennek következtében Főtisztelendő Bencze Márton püspök úr 1999. július 5-én végleg Győrbe nevezett ki, ezekről hivatalos oklevélrel mind a mai napig nem kaptam. Tisztelettel kérem ennek mielőbbi pótlását.

1995-ben a Közgyűlésen, melyen részt vett Bencze Márton püspök és Murvai Sámuel főgondnok, az egyházközség határozatban jelezte, hogy önállóan nem tud egy lelkésszel elbírálni, sem a lakhatást biztosítani, és kérte a püspökség segítségét. Ezt követően került sor a Szittyai utca 2. sz. alatti ingatlan megvásárlására, ahol elsősorban a lelkészházas pár önzetlen áldozatkészsége tette lehetővé a gyülekezeti élet megszervezését. 102 négyzetméteren belül van minden: lelkései lakás, iroda, gyülekezeti terem stb.

A gyülekezet fejlődése kötötte az ingatlant. Kiszorultunk a szabad ég alá, ahol sátozt bérbevevő ottunk meg az istentiszteletek tartását, majd a települési részkormányzat megalakulásával annak épületében kaptunk helyet nagyobb ünnepeinkre, ahol egymás követően katolikus és unitárius szertartás zajlik. Mivel a templomépítés célja, ami 1992 óta az akkori és azt követő egyházi vezetés utasítását volt, belátható időn belül kivitelezhetetlen, ezért áthidaló megoldásként feltétlenül szükség lenne egy szerény gyülekezeti terem megépítésére az ingatlant körülvevő telken.

Győrben katolikus és evangélikus püspökség, református esperesség működik. Van templomuk a görög katolikusoknak, baptistáknak, adventistáknak, a Hit gyülekezetéről vagy a mormonokról, krisnásokról nem is beszélve. Jelen pillanatban a Győrben megjelenő arculatunkkal nem tudunk és nem is jelentünk egyházi tényezőit Győrben. Ezt

mind az Önkormányzat, mind pedig a többi egyházak finoman jelzik is. Az esztergályosnak esztergapadra, a közművesnek közműveskanálra, az asztalosnak asztapadra, az egyházközségnek legalább gyülekezeti teremre – ha már a templom kivitelezhetetlen – lenne szüksége.

A hat körzetről háromban van állandó gyülekezési helyük: 9400 Sopron, Fővénnyem utcai Erdélyi Ház; 9700 Szombathely, Körmendi út 2., Szombathelyi Evangélikus Egyházközség; 8500 Pápa, Öreghegyi Iskola, Timován Ari Vid műterme. A többi körzetekben leginkább családi házaknál találkozunk. Az időpont a hívekkel történő előzetes egyeztetés után többnyire változó.

Az egyházközség működésének anyagi feltételeit a következőképp oldjuk meg: 1/4 rész hívek, 1/4 rész Alapítvány, 2/4 rész kanadai testvérgyülekezet. Tulajdonképpen az egész egyházközség egy nagy szórvány.

A szórványok újrarendelésének a kérdése is csak akkor lenne időszerű, ha legalább a meglevőket ki lehetne emelni a működésképtelenségből, és tisztességesen el lehetne látni lelkipásztori gondozásuk.

Az elkövetkező évek nagy kihívása az egység megteremtése, annak tudatosítása, hogy nem egymás ellen, hanem egymásért vagyunk, és Kocsord, Füzesgyarmat, Pécs, Győr stb. éppen olyan fontos és értékes az egyetemes egyház számára, mint Budapest.

Vissza kell adni a püspöki cím méltóságát, hisz minden más törekvés ellenére a történelmi Unitárius Egyház élén mindig is a püspök és a lelkései kar állt és nem a világi vezetés, akiknek sem kellő ideje, sem elegendő hivatásérzete és rálátása nincs az egyházi dolgokra. Mint zsinatpresbítere a püspök nem vonjuk kétségbe a világiak, a presbíterium pozitív hozzájárulását, azonban a presbíterium három évente cserélődik, a lelkész pedig legtöbbször marad. Nagyon helyesen, ugyanúgy mint Erdélyben, csupán felügyeleti és ellenőrzési joga indokolt ezeknek a világi embereknek. Észrevételeit az EKT-nek jelentheti, aki meghozza majd a szükséges intézkedéseket. Megengedhetetlen, hogy negyven-ötven évi lelkései szolgálat után, bizonyos „elfogult” világi intézkedés azok részéről, akik még templomba sem jártak ez idő alatt, lehetetlenül tegye a lelkészek számára a nyugdíjas évek megélhetését, akik biztos nem gyűjtöttek vagyonokat, hanem áldozattal szolgáltak. Az egyház nem KFT, ahol a munkáltató kénye-kedvének ki van szolgáltatva a munkavégző.

Vissza kell adni a lelkései hivatás méltóságát, és biztosítani kell a lelkései munka végzéséhez szükséges eszközöket. Nem szabad, sőt megengedhetetlen, hogy mindig csak egy évre tervezzünk, és igyekszünk elkölteni minden „kivülről” kapott támogatást, legyen az állami vagy külföldi, és semmi tervlet stratégiát nem tudunk kidolgozni.

Vissza kell adni az EKT hitélet és jogkörét. Az elmúlt három évben a szervezeti szabályzatban előírt négy, negyedévenként megtartott ülés helyett évente csak egy volt.

Addig, amíg nem merünk szembe nézni a kendőzöttlen valósággal, és nem igyekszünk orvosolni a jelentkező, és évek, évtizedek óta elhúzódó problémákat, félsz, hogy megmaradunk (bár nem szeretem a kifejezést, noha az elégedetlen hívek előszeretettel használják) „operett egyháznak”, ahol mindig csak a látszatot igyekszünk kozmetikázni, így biztosítva ideig óráig a létezésünket. Cui prodest? Kinek használna ez? Senkinek.

Sándor Gy Máttyás
lelkész

Hódmezővásárhely

A hódmezővásárhelyi gyülekezet 920 lelket számlált 1906-1911 között. Ebben az időben templomot, imatermet szolgálati lakásokat épített, és anyagi biztonságának megteremtésére 50 hold földet vásárolt. A földek államosítása után az egyházközség állandó anyagi nehézségek közé került. Épületei romossá váltak, a lélekszám is jelentősen megfogytakozott.

Az 1980-as évek elején országos összefogással és a külföldiek anyagi támogatásával megújultak a romos épületek, és így ismét megindulhatott az egyházépítő tevékenység.

Az egyházközséghez tartozó szórványok lelki gondozása, a gyerekek hitoktatása a nagy távolságok miatt sok egyeztetést igényelnek.

A hitoktatások helye:

Hódmezővásárhelyen: lelkeszi hivatal és a Betlehem Gábor Református Gimnázium; Szegeden: magánlakás, Vitéz utca 10.; Szentesen: magánlakás, Ipartelepi út 27.; Mezőkovácsházán: magánlakás, Sármezei út 103/b Tel.: 68/451 643; Balástyán: Gajgonya Tanya 365.; szikániak számára a lelkeszi hivatal.

A szórványok újrafelosztására javaslatot nem tudok tenni, tekintettel arra, hogy csak a saját szórványterületemet ismerem.

Istentiszteleteink időpontja:

Hódmezővásárhelyen minden hónap első vasárnapján 10 órakor, ezenkívül nagy ünnepeinken (Húsvét, Pünkösöd, Őszi háláadás, Dávid Ferenc halálának emlékűnnepén – november 15-én, Karácsony ünnepén) 10 órakor tartunk

istentiszteletet a Völgy utcára nyíló templomunkban. Téli időszakban viszont imatermünkben gyűlünk össze.

Szegeden minden hónap első szombatján du. 16.30 órakor tartunk istentiszteletet a Honvéd téri református templomban és Húsvét, Pünkösöd, Karácsony első napján du. 16.30-kor, őszi háláadás ünnepén, szeptember utolsó vasárnapján du. 16.30 órakor.

Híveink lelki gondozása mellett fontosnak tartom a helyi és külföldi ökömenikus kapcsolatok ápolását. Testvérgyülekezeti kapcsolatunk jól működik a vancouveri North Shore gyülekezettel. Rendszeres levelezéssel ápoljuk kapcsolatunkat. Részt veszünk az ökömenikus holland testvérvárosi kapcsolatban is. Havonta tartunk összejöveteleket. Városunk vezetésével is jó kapcsolatot ápolunk.

Hosszú távú terveink között sorolom: orgonánk felújításának befejezését, Unitárius Óvoda létesítését, padlástér beépítését ifjúsági táboroztatás céljából, a lelkeszlakás alatti pince ifjúsági klub helyiséggé való kialakítását.

Mindezek megvalósítását pályázatok és a Magyarországi Unitárius Egyház segítségével újítanunk kell. Amennyiben a Magyarországi Unitárius Egyház hozzájárul, hogy külföldi segítség is igénybe vehessünk, elképzeléseink talán hamarabb megvalósulhatnak.

Terveink talán álomnak tűnnek, de az ehhez szükséges épületekkel rendelkezünk, csak a kialakításukhoz szükséges anyagi fedezet várat magára. Ha terveinknek csak egy részét is sikerül megvalósítanunk, úgy érzem, nagymértékben hozzájárulnánk a Magyarországi Unitárius Egyház új jövőképek kialakításához.

Kiss Mihály
lelkész

Kocsord

2000-ben az egyházközség kiemelkedő eseménye volt az anyák napja, amelyet május 6-án tartottunk. Ezen Bíró Evelin köszöntötte nagymamáját és a jelenlévő édesanyákat gyönyörű szavallatával.

Június 4-én Bányai Erzsébet nyíregyházi növendékünk tett vallást hitéről a kocsordi gyülekezet előtt tartott konfirmáció keretében.

Október 22-én Dr. Murvay Sámuel főgondnok és a fáradságot sebesítően is vállaló kedves felesége jelenlétében millenniumi zászlókat avattunk, valamint megkoszorúztuk Dr. Abrudbányai János emléktábláját. Ez alkalommal az önkormányzat részéről Kocsord címeres lobogóját ajándékozta templomunk részére Jakab Zsigmond polgármester. Az ő támogatásával sikerült kiadnunk egy gyönyörű képeslapot is a templom festett mennyezetéről.

Gyülekezeti életünk tavalyi legkiemelkedőbb eseménye, mint mindig, a konfirmáció mellett a karácsonyi ünnepély. Szentesten a templom ez alkalommal is megtelt szülőkkel, nagyszülőkkel, rokonokkal, érdeklődőkkel és gyerekekkel. Tizenegy növendékünk adta elő szerepét, és harmincketten vehettek át az ünnep első ajándéksomagját. Mert úgy szép nálunk az ünnep, ha mind együtt vagyunk.

A legutóbbi (közlemény) híradás közzététele óta a következő híveink felett hirdettük Isten vigasztaló üzenetét, megadva a végtisztességet az Isten képméne és az unitárius hit őszinte és áldozatkész követőinek:

1. Jakab Sándor	95
2. Balogh Dávid	4
3. Ajtai János	73
4. Ifj. Kiss András	40
5. Harsányi Imre	47
6. Kovács János	41
7. Molnár Gusztáv	
Jakab Mária	81
8. Hadnagy Rózsalia	94
9. Bakos Zsigmondné	
Csák Terézia Zsuzsanna	80
10. Erdei Károlyné	
Kaszonyi Julianna	91
11. Jakab Béláné Jakab Ilona	74
12. Bakos Gáspárné Zolnai Irma	70
13. Jakab Áronné Farkas Ilona	75
14. Nagy Gyula presbiter	66
15. Csanálosi György	80
16. Poór János István	54

éves földi küzdelem után Istenhez hazatért atyáinknak adjon a mennyei Atya békességes nyugodalmat, lelküinknek üdvösséget, hátramaradottainak vigasztalást.

Nyitrai Levente
lelkész

Külföldi kapcsolatok

Testvéregyházi Tanács gyűlése az amerikai Newton (MA) Walker Centre-ban 2001. február 21–25. között

Harmadik éve folyamatosan kerül sor a Boston melletti Newtonban, a Testvéregyházi Tanács rendezésében és költségén arra a találkozóra, amelynek munkálatain részt vesznek az erdélyi és magyarországi kapcsolattartók (networkerek). Ez lehetőséget ad arra, hogy minden évben egyszer, egy kiértékelő munka keretében, áttekintsék a jelenlévők annak a 180 testvéregyházakhoz fűződő kapcsolatát, amely közül 168 aktív és intenzív kapcsolatot tart fenn az amerikai és kanadai testvéregyházakkal.

Ezt a munkát megelőzte egy másik találkozó, amelyen csak a Testvéregyházi Tanács amerikai képviselői vettek részt, illetve a Végrehajtó Bizottság tagjai részére szerveztek a River Road-i unitárius-univerzalista templomban, Bethesda-ban (MD). Ennek a munkálataira január 31. és február 4. között került sor. Jelen voltak: **John Gibbons**, a bizottság elnöke, **Pat Rodgers** kapcsolattartó, **Leon Hopper** pénztáros, **Cathy Cordes** alelnök és kilenc bizottsági tag. A találkozón különböző jelentések hangzottak el: Leon

Hopper részéről a zarszámadás, **Pat Rodgers** részéről annak a kiértékelése, hogy milyenek az egyház-községek között. **Cathy Cordes** részéről pedig a kapcsolattartók tevékenységéről hangzott el ismertetés. **Emery Lázár** az időközbeni, évközi látogatásokról számolt be, **Barbara Beach** a cseh unitáriusokkal tartott kapcsolatot ismertetve, **Gellért Judit** harvardi munkájáról, tanulmányairól számolt be, **David Keyes** arról a tevékenységről szólt, amit Oakland (CA) rendezésében tartott Gellért Judit odalátogatása alkalmával, és végül a gyűlés előkészítette a Nyugat-Kelet közötti párbeszédet, amire a már fent említett helyen és időben került sor Newtonban.

Erre érkezett meg a „hetek küldöttsége” február 20-án a délutáni órákban a bostoni repülőtérre, **Kászoni József** (magyarországi képviselő), **Mezei Csaba**, **Kriza János**, **Dancs Lajos**, **Biró Barna**, **Kiss Alpár**, **Sándor Szilárd** az erdélyi unitárius egyház kapcsolattartói, valamint **Zsigmond Júlia** tolmács. Vendéglátóink két autót is szállítottak minket a konferenciaközpontba, Newtonba, amely vasárnap délelőtt volt a színelője a megbeszéléseknek, istentiszteleteknek. A nap hátralévő részét a bedfordi gyülekezetben és annak tagjaival töltöttük, ahol egy közös vacsora került sor, amelyet követően esti áhítaton vettünk részt. A kora esti órákban újra Newtonba mentünk vissza, ahol a hosszú út fáradalmait pihenhet-

Másnap délelőtt az amerikai unitárius-univerzalista egyházi központot látogattunk meg, ahol lehetőségünk volt találkozni **Győrő David**val, aki a Nemzetközi Kapcsolatok Irodájában dolgozik, mint adminisztrációs asszisztens. Amíg kollégáim **Olevia Holmes** irodájában megismerkedtek az ott végzett munkával, addig én az épület földszinti irodájában **Beatrice de Munick Keizer** asszonnyal, az információs iroda vezetőjével állt tárgyalás, hogy van-e lehetőség annak, hogy egyházunknak a szóróanyagok területein segítséget nyújtsanak erkölcsi cselekvésekben és anyagiakban, hiszen egész

tevékenységünket átszövi, áthalmozza – akár Budapesten, akár vidéken – a szóróanyagunk. Az épületből való távozásunk előtt mindannyiunkat fogadtak az amerikai unitárius-univerzalista egyház elnöke: **John Buehrens**. Ezt követően vendéglátóinkkal a híres harvardi egyetemi város egyik vendéglőjében ebédeltünk. Ebéd után a harmadik városrész történelmi unitárius templomát látogattunk meg.

Február 22-én kezdte meg a Tanács a tulajdonképpeni munkálatait, időt adva az Európából érkezetteknek a teljes időben és biológiai átállásra, amire igencsak szüksége van az első egy-két napban az innen Amerikába utazóknak. A délelőtti folyamán az új kapcsolattartók bemutatására és bemutatkozására került sor. Ebből meg arról hallgathattunk előadást **Cathy Cordes** alelnök, **Sonya Sukalski** kapcsolattartó, **Pat Rodgers** adatbáziskezelő részéről, hogy mi teszi eredményessé és hatékonyá a testvéregyház-községi kapcsolatokat. A felkészítés a délutáni program keretében

is folytatódott. Este a munkálatok befejezésekor közös istentiszteleten vettünk részt. Az istentiszteletet **Gellért Judit**, a harvardi Teológiai Intézet hallgatója tartotta. Prédikációjának címe: „A mi prófétai hivatásunk”.

Február 23-án lehetőség volt találkozni mind-azokkal az észak-amerikai kapcsolattartókkal, akik az ottani unitárius-univerzalista egyház különböző államainak a képviselői. Személyesen és egyenként lehetett megbeszélni minden egyes testvéregyház-községi kapcsolatot, annak eredményeit, esetleges hiányosságait. Így több mint 150 párosított egyház-községi munkát lehetett egyeztetni, és az év

közi munka mérlegét levonni. Sajnos alulírott nem volt abban a szerencsés helyzetben, mint a különböző erdélyi megyék képviselői, akik mind találkozhattak kinti kollégáikkal, ugyanis a kanadai képviselő, **Sue McLeod**, aki a magyarországi testvéregyház-községi munkáit felügyelője, nem volt jelen, betegsége miatt maradt távol. Ezért az egyeztetés munkálatait **Kászoni József** az adatbázis kezelőjével egyeztetve, aminek a következtében az eredménye:

Budapest I. – West Shore, Rocky River OH aktiv.
Budapest II. – First Unitarian Toronto ON aktiv.
Budapest III. – May Memorial UU Syracuse NY nincs kapcsolat.
Debrecen – várakozási listán.
Füzesgyarmat – UU Church of Olinda, Ruthven ON aktiv.
Győr – First Unitarian Congregation Ottawa, ON aktiv.
Hódmezővásárhely – North Shore Unit. West Vancouver BC aktiv.
Kocsord – Unit Fellowship London, ON aktiv.
Pécs – várakozási listán.
Polgárdi – várakozási listán.
Szeged – South Fraser Unit. Surrey BC nincs kapcsolat.
Szekszárd – üres, nincs kapcsolat.

A délutáni plénum keretében olyan kérdésekre kerestük a közös választást, mint: mire van szükségünk részünkről (erdélyieknek, magyarországiaknak az amerikaiaktól)? Mit akarunk mi tölteni

(amerikaiak tőlünk)? Milyen fejlődést mutatnak az eddigi kapcsolatok, és milyen irányt vegyenek az elkövetkezők? Anyagi segélyezési program... stb.

Szintén a délutáni program keretében hallottunk Győr Dávid előadásában arról a munkáról, amelyet ő és Olivia Holmes írója bonyolított le a UUA (Amerikai Unitárius Univerzalista Egyház) nemzetközi kapcsolatairól.

A késő délutáni program keretében **Doris Hunter** és **Natalie Gulbrandsen** „Let's go: IARF Congress 2002!” címen tartott előadást, amelynek a színhelye Budapest lesz.

A napi tevékenységet istentisztelet fejezte be.

Február 24-én folytatódott az előző napon megkezdett személyes találkozó az európai és észak-amerikai kapcsolattartókkal. Ezt követően még kisebb 8–10-es csoportokban különböző magvalósított és megvalósítandó programokról beszélgettünk:

– Közös ún. „harangozási” program. Ugyanazon a vasárnapon két testvéregyházközség ugyanabban az időben tartson istentiszteletet, ezáltal is szorosabban fűzve a közös imádkozást, így öltözve azt a nagy tér és időbeni távolságot, amely elválaszt egymástól.

– Vallásérköcsi nevelési programban mi az, ami közös tananyag lehet számunkra és számukra.

– A kapcsolatteremtés megtalálásának lehetősége azok részére, akiknek még nincs testvéregyházközségük.

– A vasárnapi testvéregyházközségi programok megtartásának lehetőségei, mindkét részről. Ennek bevételai amerikai részről ké-

peznek az erdélyi, magyarországi testvéregyházközségek anyagi segélyezését.

– Más felmerülő közös tervek, javaslatok megbeszélése, esetleg gyakorlatba ültetésének eredményei.

A délutáni program keretében két fő részben hallgattuk meg a Testvéregyházi Tanács Végrehajtó Bizottságának beszámolóját a 2000. évről. Ugyanitt ismertette Leon Hopper a Tanács pénzügyi adatait a 2000. évi származadást és a 2001. évi költségvetést.

Az istentiszteletre délután 5.30-tól került sor, amelyet közben tartottunk angol nyelven, mi, a magyarul beszélő unitárius lelkészek. Ez alkalomból a prédikációt alulirott mondta, imádkozott Kiss Alpár és Dancs Lajos, Kriza János a hagyományos gyertyagyújtás alkalmával mondott rövid beszédet. Bíró Barna gondolatait Mezei Csaba fordította angolra.

Este Boston belvárosában közös ünnepi vacsorán vettünk részt vendéglátóinkkal együtt. Ezt követően érkezünk vissza a késő esti órákban a Walker Center-i konferenciaközpontba.

Vasárnap fél tízig elhagytuk a központot, és különböző helyeken istentiszteleteken vettünk részt. Alulirott a Belmont-i templomot látogatta meg, amelynek lelkésze **Victor Karpenter**, akivel az eddigiekben is volt lehetősége a találkozáásra, amikor megnevezett lelkész még a San Francisco-i unitárius szolgálatában állott.

Február 26. és március 7. között mindenki saját testvéregyházközségének volt vendége.

Kászoni József
lelkész

Kereszténység és Kultúra

A Budapesti Unitárius Egyházközség milleniumi kiállítás sorozatának egyik tavaszi állomása volt az Ünkeres című galéria, melyen két fiatal képzőművészeti főiskolás: **Kelemen Dénes** és **Opánszki Tamás** (képpünkön) mutatkoztak be alkotásaival.

A kiállítás margójára

Részlet **Szmadám György** Munkácsy-díjas festőművész megnyitójából:

„Engedjék meg nekem, hogy kiállítás megnyitó ürügyén egy kicsit öregurasan terjenög és megrendült legyek! Megrendültségem oka első sorban is a helyszín. Régóta jártam ugyanis olyan szakrális térben, amely a kortárs képzőművészet két igen-igen fiatal képviselőjét, két főiskolást olyan magától értetődő szeretettel és olyan méltóképpen tudta volna befogadni, mint ez a helyiség. Az utóbbi évtizedek során láttam már jobb ügyhöz méltó igyekezettel, gicccsel, sőt: szándékos blaszfémiaival telerondított szakrális tereket és jóindulati tévedéseket is, de ezek többnyire, így vagy úgy, de kinosan hatotak. Itt ennek a kinosságnak a nyomát sem érzem, és ez már önmagában igen fontos dolog.

Mert hisz miről is van szó? Arról, hogy a képzőművészet – mint minden művészet – a szakralitásnak gyökerezik, és a végső kérdés mindig az: vajon nem távolodott-e el egymástól reménytelenül az Istenkeresés négy útja – a vallás, a filozófia, a művészet és a tudomány – olyan mértékben, hogy már egymás nyelvét sem értik?

Valaha a művészeteknek egyetlen feladata lehetett csak: Isten Látható Arcának, a Mindenség Harmonikus Egészének, a Szfé-

A felvett Muszka Ibolya készítette

A galéria látogatóinak reakcióiból:

„Élmény számomra, hogy a képek más és más ízek, hangulatok emlékeit idézik fel ... Ezek a fiúk nem akarnak megdöbbenni, zavarba hozni, bebizonyították, hogy az is lehet új, ami klasszikus...”

„Meghat, hogy már most vannak képeik, amelyek nem eladók. Különös ez egy olyan pénzközpontú világban, amelyben most élünk...”

A Vendégkönyvből:

„Ütkeresés? Akkor meg is találattam a lényegét. További hasonló sikertől ünnepelek kíváncsán a két fiatal képzőművésznél.”

Székely Gabriella

FÁK

Tavasszal rügyet hoztak
ujjongva Ti lét csodái: fák.
Nyáron lombkoronát
édeskúrá magvaitokkal.
Őszen engedték hullani
mit fényből, földből
buzgón születtek.
Téli zárkózottan, némán
álltak a hegység nélküli
ég alatt.

És ha kósza fény a télben
jeget bont, havat olvaszt,
minden gallyatokra gyöngy
fakad fűzérben,
vázceppek remegnek
és bennük, mint régen
az isteni ígért, az égen
szivárvány fény fakad.

Istenről, világról, emberről alkotott nézeteiben az unitárius értékrendhez közel álló, a Balaton partján élő szobrász és költő.

1913-ban született Kolozsvárott és „életútja felét” ott is töltötte. Valamikor Szervátiusz Jenő irányításával ismerkedett az agyaggal, kövel, vésővel. Az 1945-ben létesült Kolozsvári Képzőművészeti Főiskolán Komulus irányításával dolgozik. Magyarországra áttelepítve Pátzai Pál tanítványa.

Plasztikája filozófiai ihletésű. A teremtet világ mélységes megértése, tisztelete, szeretete hatja át gondolkodását. Az erdélyi líra hagyományai-ból is táplálkozó, gazdag érzelmi töltésű versei Illyés Gyula ösztönző elismerését is kiérdemelték.

Ezekből mutatunk be kettőt.

ÉLET

Bennem élz most élet
Te Nagy, Te Úr!
Örvendezzünk, mert március van.
Lásd hűséges szemekkel:
kerítés tövén gyámszórtan a hó,
enyheség röcskösök cseppekkel oldja.
Halld fülemmel az indulót
ezüst dobos mit az eresz kiver.
Úgye drága ütemére szívemben
a Te végtelen szíved is ver?
Te nézed bennem hallgatagon
gyöngyházfényű párakból a derengést,
kicsillanó rejtett szálait
a kinti márciusi örömnél.
Úgye Te akarod,
hogy végtelen álmaid szívemben
vak reményű Neked szőjem össze?
Evoé, Te perency élet!
Evoé, Te végtelen!

Költő támadt fel

Költő született – kellett volna hirdetni valamikor az első világháború előtt, valamelyik magyar művelődési központban, például Kolozsváron, valamelyik akkori irodalmi folyóiratban egy lelkes kritika címének, ha **Bence Domokos**nak akkor jelent volna meg, húszéves korában, az első verseskötete.

De nem jelent meg. A bágyi születésű Bence Domokost sárospataki teológusként hívták be katonának, végigharcolta az első világháborút, utána hazatért immár más államkötélkébe került szülőföldjére. Csálódást alapított, jegyző lett, Homoródméti székely falvakban jegyzősködött, s már csak néha jelent meg egy-egy verse azon idők erdélyi magyar irodalmi folyóirataiban, a *Páztortűz*-ben. Annymira csak egy-egy, hogy még az elég alapos *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon* megfelelő kötete (Kritika, 1981) sem tesz említést róla.

Aztán a román hatóság felszólította, hogy hagyjon fel az állami tisztviselő státusával összeférhetetlen irodalmi tevékenységgel. Csálódás ember volt, gyermekei voltak. Felhagyott az egyébként sem gyakori, megélhetést amúgy sem jelentő publikálással. Az írással nem. Azt folytatta az asztalióknak. Lassan lemaradt attól az el-

EGY AZ ISTEN

Egy az Isten, Golgotákon, vérünk mosta keresztjén. Keresztfákon, máglyatűzben,
Benne bízunk rendületlen. Benne bízunk.
Ót akarjuk s rendületlen hittel valljuk:
egy az Isten! Egy az Isten!

Egy az Isten! Nincs több ennél!
Több ez az egy mindeneknél.
Mindenható, nagy és szabad!
Földi ember bízd rá magad!
Nála nélkül semmi lenni,
vele több vagy mindeneknél:
egy az Isten. Egy az Isten.

Testvér ne félj! Golgotákon,
véráztatta keresztjén,
fáradt testünk megromolhat,
hulló vérünk elcsoroghat,
ami földi, lehet földé,
de a lélek él örökké.
Feltámadunk! Feltámadunk!

sősorban Ady Endre nevével fémjelzett költői élvonalból, amelyhez húszéves korában írt versei jogán tartozhatott volna. 1971-ben véget ért földi pályafutása alatt többé nem adódott alkalm a kitörésre.

Több koffernyi irodalmi hagyatékának versanyagából harminc év után jelentetett meg közel kétszáz oldalas válogatást Svédországban élő lánya, Bence Dóra, a marosvásárhelyi Lyra Kiadó közreműködésével. A kötet címe *Mélységek útja*, szerkesztette és szövegét gondozta Markó Enikő, az utószót írta Lakatos Rózsa Sarolta, a költőként ezzel a kötettel megszületés nélkül feltámadt Bence Domokos unokája. Egy kö, amely még nem hengerült el a feltámadó költő sírja szájáról: a kötet ot-

száz példánya – mint afféle magánkiadás – egyelőre sem Erdélyben, sem Magyarországon nem került könyveskereskedelmi forgalomba, egy székelyudvarhelyi magánlakásban várja sorsa alakulását. A budapesti unitárius könyvesbolt is felfigyelhetne rá.

Annál is inkább, mivel Bence Domokos unitárius ember volt, s hívő ember, aminek verseiben is nyoma maradt, Legyen erre példa egy verse, amit kötetéből idézünk.